

ISSN 0976 – 9609 V-Vidyanagar

वर्ष: २३ ॥ अंक: ९ ॥ सप्टेम्बर २०२१ ॥ सणंग अंक: ५९९

वि-विद्यानगर

(Peer-Reviewed Magazine)

CHARUTAR VIDYA MANDAL

(Est: 1945)

Vallabh Vidyanagar-388120

www.vvidyanagar.in

INDUKAKA IPCOWALA COLLEGE OF PHARMACY (IICP)

Salient features:

- Permanent and experienced teaching faculty.
- Entrepreneur guidance cell for the start-up.
- Fully functional counseling cell.
- Peaceful, lush green, landscaped, Wi-fi enabled campus, Medicinal plant garden.
- Sports and recreation facility in the campus.
- Sophisticated analytical instrumentation lab (like UV spectroscopy, HPLC, HPTLC, Tablet machine, Cell analyser, Probe sonicator etc.)
- Separate hostel facility for boys and girls in the campus, canteen in the campus.

(Read more about this Institute on page no.26)

તંત્રી
ઉર્વાશ છાયા

પરામર્શન

નરેશ વેદ • રાજેન્દ્રસિંહ જાડેજા
ભગીરથ બ્રહ્મભટ્ટ • આર. પી. પટેલ
સંપાદન-સહાય

વિજય સુથાર

પ્રકાશક

ડૉ. એસ. જી. પટેલ
માનદ્ મંત્રી, ચારુતર વિદ્યામંડળ
વલ્લભ વિદ્યાનગર-૩૮૮૧૨૦

•

મુદ્રક

લજ્જા કોમ્પ્યુનિકેશન્સ, વલ્લભ વિદ્યાનગર

વિ-વિદ્યાનગર
ચારુતર વિદ્યામંડળ પ્રકાશન
સપ્ટેમ્બર - ૨૦૨૧
વર્ષ: ૨૩ અંક: ૯
સળંગ અંક: ૫૮૯

ISSN 0976-9609-V Vidyanagar

ચારુતર વિદ્યામંડળ
વલ્લભ વિદ્યાનગર ૩૮૮ ૧૨૦
સ્થાપના વર્ષ: ૧૯૪૫

કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે ।

અધ્યક્ષ

શ્રી ભીખુભાઈ બી. પટેલ
માનદ્ મંત્રી
ડૉ. એસ. જી. પટેલ
માનદ્ સહમંત્રીઓ
• શ્રી મેહુલ ડી. પટેલ

• શ્રી રમેશ સી. તલાટી • શ્રી વી. એચ. પટેલ

વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિએ વિદ્યાનગરની વિભાવનાને મૂર્ત કરતું વિશાળ જ્ઞાનસંકુલ

પ્રાથમિક અને માધ્યમિક કક્ષાએ ગુજરાતી તથા અંગ્રેજી માધ્યમમાં શિક્ષણ સુવિધાઓ • ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ સંકુલના વિજ્ઞાન, સામાન્ય, ગૃહવિજ્ઞાન પ્રવાહ • ઉચ્ચ શિક્ષણ ક્ષેત્રે વિનયન, વાણિજ્ય, વિજ્ઞાન, ગૃહવિજ્ઞાન, યંત્રવિજ્ઞાન, ઈજનેરી વિજ્ઞાન, ઔષધ વિજ્ઞાન, લલિત કલાઓ-ચિત્ર, સંગીત, નૃત્ય, શારીરિક શિક્ષણ, આયુર્વિજ્ઞાન, બાયોટેકનોલોજી, હોટેલ મેનેજમેન્ટ, ટુરિઝમ ટ્રાવેલના અભ્યાસક્રમોને આવી લેતી કોલેજ ઓફ બિઝનેસ એન્ડ એડમિનિસ્ટ્રેશન, અંગ્રેજી ભાષાશિક્ષણ તથા પ્રશિક્ષણ વ્યવસ્થાની કોલેજ • અનુસ્નાતક કક્ષાએ વાણિજ્ય અને વ્યવસ્થાપન, વિજ્ઞાન, ઔષધવિજ્ઞાન, ગૃહવિજ્ઞાન, ઈજનેરી, દર્શનશાસ્ત્ર, અંગ્રેજી પ્રશિક્ષણના અભ્યાસક્રમો • વિવિધ વિદ્યાશાખાઓમાં વ્યાપક સંશોધનની સુવિધાઓ • કલા, વિજ્ઞાન અને માનવવિદ્યાઓના વિમર્શની ભૂમિકા રચી આપતાં પુસ્તકો-સામયિક પ્રકાશનો • વિદ્યાકીય વાતાવરણને ધબકતું રાખતી વિવિધ વ્યાખ્યાનમાળાઓ • સર્જકો, સારસ્વતો, કર્મચારીઓના સન્માનની ઉજ્જવળ પરંપરા, રમતગમત ક્ષેત્રે રાષ્ટ્રીય સ્પર્ધાઓનું યુવકોન્મુખ આયોજન • પ્રાથમિકથી લઈ અનુસ્નાતક કક્ષાનાં વિદ્યાર્થી ભાઈબહેનો માટે છાત્રાલયો, અધ્યાપક નિવાસો તેમજ આચાર્ય નિવાસોની સુવિધાઓ • સતત વિકાસની પરંપરામાં વલ્લભ વિદ્યાનગર ઉપરાંત ન્યૂ વલ્લભ વિદ્યાનગર ટાઉનશીપમાં વિવિધ અભ્યાસક્રમોવાળી શિક્ષણસંસ્થાઓની સ્થાપના થતી રહી છે • રાજ્યની પ્રથમ મહિલા ઈજનેરી કોલેજ, સરદાર પટેલના જીવન અને કાર્ય માટે દેશની સર્વપ્રથમ સંશોધન સંસ્થા તેમજ સમગ્ર ગુજરાતમાં અંગ્રેજી માધ્યમની સ્નાતક કક્ષાની પત્રકારત્વ અને સમૂહ માધ્યમોની કોલેજ • ગુજરાતની યુવાપેઢીને સનદી સેવાઓમાં પ્રવેશ આપવા માટેની સીવીએમ આઈએએસ એકેડેમી • કાયદાશાસ્ત્ર અને ન્યાયશાસ્ત્રની અનોખી કોલેજ • ઈન્ટરિયર ડિઝાઇન અને આર્કિટેક્ચરની સ્કૂલ ઉપરાંત ફાઈન આર્ટ્સની ડિગ્રી કોલેજ.

- અંકની છૂટક કિંમત: ₹ ૧૫/- • રવાનગી ખર્ચ ₹ ૧૦/- • વાર્ષિક લવાજમ: ₹ ૧૫૦/-
• વિદ્યાર્થી લવાજમ: ₹ ૧૦૦/- • આજીવન લવાજમ: ₹ ૧૫૦૦/-

વલ્લભ વિદ્યાનગરના આઘસ્થાપકો પૈકી એક ભાઈકાકાએ ઈ.સ. ૧૯૬૪માં આ વિદ્યાકેન્દ્ર ઉપરથી એક સામયિક પ્રકાશિત થાય જેમાં સાહિત્ય અને શિક્ષણ વિષયક સંસ્કારલક્ષી સામગ્રી રજૂ થાય અને ઉચ્ચ અભ્યાસ અર્થે આવતી કિશોર-યુવાપેઢી એથી લાભાન્વિત થાય, વિદ્યાર્થીઓ અને અધ્યાપકો પણ એમાં સક્રિય રસ લેતા થાય એવી મનીષા પ્રગટ કરી હતી. ફલસ્વરૂપ ૧૯ નવેમ્બર ૧૯૬૪ના રોજ 'વલ્લભ વિદ્યાનગર' પાક્ષિકનો આરંભ થયો. પછીથી એ માસિક સ્વરૂપે 'વિદ્યાનગર' નામે પ્રગટ થતું રહ્યું. | વિ | નામે એનો ત્રીજો અવતાર થયો ત્યારથી પૂર્વ અધ્યક્ષ ડૉ.સી. એલ. પટેલની નિસબત અને ઉદારતાના ફળસ્વરૂપે તે નવપલ્લવિત થયું, અને ઈ.સ. ૧૯૮૯ થી નિયમિતપણે 'વિ-વિદ્યાનગર' એ નામથી પ્રકાશિત થતું રહ્યું છે.

વિ-વિદ્યાનગર

'વિ-વિદ્યાનગર' www.vidyanagar.in
પર મુકવામાં આવે છે. દેશ-વિદેશના વાચકોને પ્રતિભાવ જણાવવા વિનંતી.

સપત્રલેખેષુ વિલાસિનીનાં વક્ત્રેષુ હેમામ્બુરુહોપમેષુ |

રત્નાન્તરે મૌત્કિકસઙ્ગરમ્યઃ સ્વેદાગમો વિસ્તરતામુપૈતિ ||૮||

સંદર્ભ : કાલિદાસ ગ્રન્થાવલી

हे प्रिये! कामवती सुन्दरियों के पत्रादि रचनावाले स्वर्ण-कमल के समान मुखों पर मणियों के मध्य में मोतियों के सम्पर्क से मनोहर पसीना फैल रहा है ||८||

- || અતીતની અટારીએથી || એચ.એમ. પટેલ - કર્મ એ જ ધર્મ
» દિલાવરસિંહ જાડેજા..... ૩
- || પ્રાથમ્ય || વર્તમાનની વસંત
» એસ.જી.પટેલ..... ૭
- || આપણો વૈભવ અને વારસો || (પદ્ય વિભાગ)
» મૂળદાસ, ત્રિકમસાહેબ, ખીમસાહેબ, કરમણા..... ૧૦
- || આપણો વૈભવ અને વારસો || (ગદ્ય વિભાગ)
ઈમાનદારીનો અભાવ
» દાદા ધર્માધિકારી ૧૨
- || નવાં કાવ્યો ||
» હાર્દિક વ્યાસ, હરીશ પંડ્યા, નરેશ સોલંકી..... ૧૩
- || વિશેષ || જીવનનું ઔષધ:આનંદ
» ઈશ્વરભાઈ વાઘેલા..... ૧૫
- || ચિંતન || સાંજ પડી, ઘર આવો વાલમ...
» ચંદ્રકાન્ત પટેલ 'સરલ' ૧૮
- || પરિચય || આપણાં ધર્મશાસ્ત્રો
» રાજેન્દ્ર ઠાકર..... ૨૦
- || વાર્તા || અડધું આયુષ્ય
» મનહર રવૈયા..... ૨૩
- || લઘુકથા || ૧- સંધિવા, ૨- ઓમ નમઃ શિવાય
» તુષાર દેસાઈ, નટવર આહલપરા ૨૫
- || સંસ્થા પરિચય || Indukaka Ipcowala College of Pharmacy (IICP)
» Dr. Harshaven V. Patel ૨૬
- || આયુર્વેદ || વર્ષાઋતુ: આહાર-વિહાર
» સુલક્ષણા આર. જાયભાએ..... ૩૦
- || સ્વાસ્થ્ય ચર્ચા || તનાવ વ્યવસ્થાપનમાં યોગની ભૂમિકા
» પી.ડી.શર્મા ૩૩
- || શિક્ષકદિન વિશેષ || બાળગીત-શિક્ષકને સલામ
» ગિરા પિનાકીન ભટ્ટ..... ૩૬
- || વિદ્યાવૃત્ત ||
» ૮, ૧૭, ૩૨, ૩૫, ૩૬

એચ. એમ. પટેલ - કર્મ એ જ ધર્મ

દિલાવરસિંહ જોડેજા

શ્રી. એચ. એમ. પટેલ ભારત સરકારના પ્રથમ પ્રિન્સિપલ ફાઇનાન્સ સેક્રેટરી તરીકે દિલ્હીમાંથી ઇ.સ. ૧૯૫૮માં નિવૃત્ત થયા બાદ વલ્લભવિદ્યાનગર (જિ. ખેડા)નું શૈક્ષણિક નેતૃત્વ સંભાળવા માટે આવ્યા. લગભગ બે દસકા બાદ દિલ્હીમાં એ જ નાણાંખાતાના પ્રધાન તરીકે એમની કર્મભૂમિ વલ્લભવિદ્યાનગરમાંથી તેઓ ગયા એમાં ઇશ્વરે શ્રી હીરુભાઈ સાહેબ માટે રચેલો કવિ - ન્યાય જોવા મળે છે. સ્વતંત્ર ભારતના પ્રથમ ગૃહપ્રધાન સરદાર પટેલની નિકટમાં રહી એમના વિશ્વાસપાત્ર અધિકારી તરીકે - સ્વતંત્ર ભારતની કેન્દ્રસરકારના પ્રથમ ભારતીય કેબિનેટ સેક્રેટરી તરીકે - શ્રી પટેલ સાહેબે યશસ્વી કામગીરી બજાવી, એના ત્રીસેક વર્ષો બાદ ભારતના ગૃહપ્રધાન તરીકેની જવાબદારી એમને શિરે આવી, એ યોગ તરફ પણ આપણું ધ્યાન જાય છે.

સમગ્ર કારકિર્દી દરમિયાન સરકારી નોકરી કરનાર વ્યક્તિ નિવૃત્તિ બાદ લોકહિતથી પ્રેરાઈ જાહેર જીવનની પ્રજાકીય પ્રવૃત્તિઓમાં વિશેષે રાજકીય પ્રવૃત્તિઓમાં જોડાય એવું ઓછું જોવા મળે છે. શ્રી પટેલ સાહેબ સરકારી નોકરીમાંથી નિવૃત્ત થયા બાદ પ્રજાના સંસ્કારને પોષક એવી અનેકવિધ જાહેર પ્રવૃત્તિઓ સાથે સક્રિય રીતે સંકળાયા. પહેલાં ગુજરાત રાજ્યની ધારાસભામાં તથા ત્યારબાદ ભારતીય લોકસભામાં સભ્ય તરીકે તેઓ ચૂંટાયા અને ઇ.સ. ૧૯૭૫ માં લદાયેલી કટોકટી દરમિયાન લોકસભામાં લોકશાહીને પોષક એવી નિર્ભીક તેમજ યાદગાર કામગીરી બજાવી, ઇ.સ. ૧૯૭૭માં દેશમાં ફરીથી સ્થપાયેલ લોકશાહી શાસન દરમિયાન ભારતના વિકાસ તરીકે જીવનના નિવૃત્તિના ઉત્તર તબક્કામાં પટેલ સાહેબે વિકાસની સફળ કામગીરી બજાવી.

શ્રી એચ. એમ. પટેલને શિક્ષણ દ્વારા સમાજઘડતર કરવામાં આસ્થા છે. એટલે જ દેશના એક સર્વોચ્ચ આઈ.સી. એસ. અધિકારી તરીકે નિવૃત્ત થયા બાદ કોઈ મહાનગરમાં દમામદાર વૈભવી જીવન ગુજારવાને બદલે વલ્લભવિદ્યાનગર જેવા ગ્રામનગરને પોતાની જાહેર પ્રવૃત્તિનું મધ્યબિંદુ એમણે બનાવ્યું. હીરુભાઈ સાહેબ જીવનમાં સ્થગિતતા અને બંધિયારપણાના નહિ, પરંતુ ગતિશીલતા અને નૂતનતાના ઉપાસક છે. આ એક મહત્વના કારણે સરકારના ટોચના વહીવટી અધિકારીના પદ ઉપરથી જાહેરજીવનના ટોચનાં સ્થાનોએ તેઓ પહોંચી શક્યા છે. એચ. એમ. પટેલ શિસ્તમાં માને છે. ભારતમાં લોકશાહી રાજપદ્ધતિને આપણે જો સફળ બનાવવી હશે - અને બનાવવી જ જોઈએ - તો પ્રજાના હરેક ભાગે સ્વયં - શિસ્તનું પાલન કરવું પડશે. કટોકટીના ડંડા દ્વારા સ્થપાયેલી સપાટી ઉપરની શિસ્ત નહિ,

પણ એક જીવનપદ્ધતિ તરીકે સ્વીકારેલ સ્વયંશિસ્ત એ આજના દેશકાળની મોટામાં મોટી જરૂરિયાત છે, એવું મંતવ્ય શ્રી પટેલ સાહેબ ઉચિત રીતે ધરાવે છે. વ્યક્તિ તેમજ સમાજજીવનના આધારબિંદુ રૂપે રહેલી સ્વયંશિસ્તનું પાલન કરી લોકશાહીને આપણે સૌએ ભારતદેશમાં દૃઢમૂલ કરવી રહી.

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં શ્રી કૃષ્ણે વિરતિ (નિવૃત્તિ) ઉપર નહિ, પરંતુ પ્રવૃત્તિ ઉપર ભાર મૂક્યો છે. પરમ તત્ત્વને નિવેદિત કરાયેલું કર્મ એ પણ એક ‘કર્મ-યોગ’ છે. નિવૃત્તિ (નૈષ્કર્મ્ય) ને માણવા માટે પણ પ્રવૃત્તિ ઇષ્ટ છે. કર્મથી દૂર રહીને નૈષ્કર્મ્યને માણી શકાશે નહિ. મહાભારતની આ વાતનો નિર્દેશ શ્રી ઉમાશંકર જોશીના એક કથનમાં સાંપડે છે. “ફરજનો બોજ ફગાવી દઈને નહીં, પણ એ ઉમંગભેર ઉઠાવીને જ માણસ હળવો ફૂલ ફરી શકે.”

નૈષ્કર્મ્ય એ જો વ્યક્તિનું જીવનલક્ષ્ય હોય તો પણ એને પામવાનો માર્ગ અવશ્યપણે કર્મની સૃષ્ટિમાંથી જ પસાર થાય છે, એવું શ્રીકૃષ્ણ જેવા પ્રાચીન મનીષી અને કર્મપ્રવાણ મહાત્માનું દીવા જેવું ચોખ્ખું મંતવ્ય હતું. આધુનિક કાળમાં રાષ્ટ્રસંઘના મહામંત્રી સ્વ. દાગ હેમરશીલ્ડનું આ મંતવ્ય જ્યારે વાંચીએ છીએ - “આપણા જમાનામાં પવિત્ર જીવનનો માર્ગ અવશ્યપણે કર્મની સૃષ્ટિમાંથી જ પસાર થાય છે-” ત્યારે ભારતીય સંસ્કૃતિના પ્રાચીન અનુભવકથનનું અર્વાચીનકાળમાં જાણે નવેસરથી ગુંજન થતું હોય એવું અનુભવાય છે. દરેક જમાને કર્મને જ જીવનધર્મ માનનાર કેટલીક વ્યક્તિઓ મળી આવવાની. શ્રી એચ. એમ. પટેલ એવી એક વ્યક્તિ છે. સરકારી નોકરીમાંથી નિવૃત્તિ લીધા બાદ ફરજનો બોજ તેઓ ફગાવી શક્યા હોત, પરંતુ એ બોજ ફગાવીને જ નહિ, બલકે એને ઉમંગભેર વધારીને ઇષ્ટ કર્તવ્યના માર્ગે ચાલવાનો પુરુષાર્થ કરવાનો સંતોષ એમણે મેળવ્યો છે.

શ્રી એચ. એમ. પટેલની કાર્યપદ્ધતિમાંથી ધ્યેયયુક્તતા અને એકાગ્રતાની બાબતો શીખવા જેવી છે. એમની કાર્યપ્રવૃત્તિ ધ્યેયયુક્ત હોય છે. ધ્યેયહીન પ્રવૃત્તિ પાછળ તેઓ શક્તિ વેડફતા નથી. વળી, જે કાંઈ કાર્ય તેઓ કરે છે તે પૂરી એકાગ્રતાપૂર્વક કરે છે. ધ્યેયયુક્તતા અને એકાગ્રતાની સાથે સખત પરિશ્રમશીલતાનું એમના વ્યક્તિત્વનું લક્ષણ ધ્યાન ખેંચે છે. જેટલા પ્રમાણમાં સખત કામ કરીશું તેટલા પ્રમાણમાં આપણે શક્તિનો પ્રવાહ પ્રાપ્ત કરી શકીશું. આળસ સૂચવે છે શક્તિનો સ્ત્રોત ઝીલવાની અપાત્રતા. શ્રી માતાજીએ સરસ રીતે કહ્યું છે : Unless you work hard, you do not get energy. પ્રત્યેક દિવસની ક્ષણેક્ષણનો હિસાબ આપી પરિશ્રમ કરતા શ્રી એચ. એમ. પટેલને જોઈએ છીએ. ત્યારે એમની કાર્યશક્તિનું રહસ્ય જાણવાનું મન થાય. એ રહસ્યનો નિર્દેશ ઉપર

કરેલો છે. તેઓ પરિશ્રમ કરવા હંમેશ તૈયાર રહે છે અને એ કારણે જરૂરી શક્તિપ્રવાહ એમને પ્રાપ્ત થઈ રહે છે. વળી પરિશ્રમ તરફ એમની દૃષ્ટિ કાર્યગુલામની નથી. કર્મસિદ્ધિ અર્થેની પરિશ્રમશીલતા એમના વ્યક્તિત્વના એક પ્રસન્ન અને સાહજિક આર્વિર્ભાવરૂપે પ્રગટે છે.

એચ. એમ. પટેલ કાર્યશક્તિની દૃષ્ટિએ યુવાન છે, જો કે વયની દૃષ્ટિએ તેઓએ ૭૫ વર્ષો પૂરાં કર્યા છે. તો પછી યુવાન આપણે કોન કહીશું ? - એવો પ્રશ્ન અહીં થાય. પચીસ - ત્રીસ વર્ષની વયે ભવિષ્ય સામું જોઈને બગાસાં ખાતા 'નવયુવક' ને આપણે યુવાન કહીશું કે પછી જીવનની ઉત્તરાવસ્થામાંયે વણથાંભી પ્રગતિ કરીને વિકસવા મથતી વ્યક્તિને આપણે યુવાન કહીશું ? જવાબ સ્પષ્ટ છે: વરસના ઓછાપણા ઉપર યૌવન આધાર રાખતું નથી. વિકસવાની અને પ્રગતિ કરવાની શક્તિ ઉપર યૌવનનો આધાર છે. અહીં બીજો પ્રશ્ન થાય : 'વિકસવું' એટલે શું ? આપણી નિહિત શક્યતાઓને પ્રગટ કર્યે રાખવી એનું નામ વિકાસ. ત્યારે પ્રગતિ કરવી એટલે શું ? પોતાની કાર્યશક્તિને વધુ ને વધુ ધારદાર બનાવવાનો પુરુષાર્થ કર્યા કરવો - કાર્યશક્તિને સંપૂર્ણતાની કોટિએ લઈ જવાનો ઉદ્યમ કરવો એનું નામ પ્રગતિ. તાત્પર્ય કે, યૌવન એટલે સતત વિકાસ અને વણથાંભી પ્રગતિ.

આ બંને અર્થમાં શ્રી. એચ. એમ. પટેલ યુવાન છે. નવા વિચારોની ખોજમાં તેઓ રહે છે. ચીલાચાલુ રસમોના તેઓ હિમાયતી નથી. નવી કાર્યપદ્ધતિને તેઓ આવકારે છે. યૌવનની શક્તિમાં તેમને વિશ્વાસ છે. વિચારોની તાજગીની દૃષ્ટિએ તેઓ યુવાન છે. જીવનનાં વર્ષો તેમણે લેખે લગાડયાં છે, વેડફ્યાં નથી અને જીવનનાં જે વર્ષો આપણે ગપસપ, નિંદા, ખોટી રઝળપાટ અને બગાસાં ખાવામાં વેડફીએ છીએ તે જ આપણને કાર્યશક્તિની દૃષ્ટિએ વૃદ્ધ બનાવે છે. જીવનની લેખે લાગેલી ક્ષણો તો નવચેતનનો છંટકાવ કરી જાય છે.

એચ. એમ. પટેલના વિચારો સ્પષ્ટ છે. એમના વિચારો પાછળ અનુભવનું વજન રહેલું હોય છે. સ્પષ્ટ વિચારોને કારણે એમની વાણી સ્પષ્ટાર્થ અને અર્થને આરપાર નિહાળી શકાય તેવી પારદર્શક બને છે. એમના અંગ્રેજી વક્તવ્યમાં શબ્દો કોઈ સુઆયોજિત મહાલયના યથાસ્થાને ગોઠવાયેલાં ચોસલાંઓની જેમ આવે છે. એમની ગુજરાતી અભિવ્યક્તિ સરળ, શિષ્ટ અને વિશદ્દ હોય છે. એમની વાણી જેવી જ સુસ્પષ્ટ અને મિથ્યા આળપંપાળને વેગળી કરતી લક્ષ્યગામી એમની કાર્યપદ્ધતિ છે. એમના વિચાર અને આચારમાં સંદિગ્ધતા જોવા મળશે નહિ.

પટેલ સાહેબ મૂલતઃ આચારના માણસ છે. કોઈ વિચાર એમની સમક્ષ રજૂ થાય એટલે વિચારને તીક્ષ્ણ વિવેકબુદ્ધિની સરાણે ગુણવત્તાને ધોરણે તેઓ કસી જુએ. એ વિચાર સ્વીકારવા યોગ્ય જો જણાય તો તરત જ એને અલમમાં મૂકવાના આધારમાળખાની શોધમાં તેઓ લાગી

જશે. અમૂર્ત વિચારોના સેવનથી તેઓ વિમુખ નથી, પરંતુ એક દક્ષ વહીવટી અધિકારી તરીકેની એમની તાલીમ લોકોપયોગી વ્યવહારમાં ન પરિણમી શકે એવા વિચારથી - પછી ભલે તે ગમે તેવો સુંદર હોય - એમને વિમુખ રાખે છે.

વિવિધ પ્રકારનાં અને વિવિધ પ્રકારની કાર્યશક્તિ માગી લે એવાં ભારે જવાબદારીવાળાં કામો તેઓ એકી સાથે હાથ ઉપર ધરે છે. રાજ્યવહીવટ, રાજકારણ, ઉદ્યોગ, અર્થકારણ: નાણાંતંત્ર, ખેતીવાડી, સંરક્ષણ, વિદેશનીતિ, વેપાર-વાણિજ્ય, સમાજસેવા, સાહિત્યપ્રીતિ, ઇત્યાદિ અનેકવિધ ક્ષેત્રોને સ્પર્શતી તથા એને વિભૂષિત કરતી શ્રી એચ. એમ.ની કાર્યશક્તિ એમની સર્વતોમુખી પ્રતિભાનો નિર્દેશ કરી જાય છે. એમના અંગત ગ્રંથાલયમાં ડોકિયું કરતાંની સાથે અનેકવિધ વિષયોનાં સામયિકો અને ગ્રંથોની સૃષ્ટિ એમના વાચનરસની સાર્વત્રિકતાની સાક્ષી પૂરે છે.

એચ. એમ. પટેલના વ્યક્તિત્વનાં બે ધ્યાનપાત્ર અંગ છે. એક ભારતીય લોકશાહીને સુસ્થાપિત કરવાની એમની ખેવના. બે , એમનું અખિલ ભારતીય દૃષ્ટિબિંદુ એમના વિચાર અને વ્યવહારમાંથી અખિલ ભારતીયપણું ધ્રુવપદની જેમ ઊપસી આવે છે. શ્રી પટેલ ચરોતરપ્રદેશના ગુજરાતી છે. પણ શ્રી ઉમાશંકર જોશીના શબ્દોમાં તેઓ કહી શકે તેમ છે : 'હું ગુર્જર ભારતવાસી.' શ્રી પટેલના હૃદયનો તાર રાષ્ટ્રીય ધ્યેય સાથે સંકળાયેલો રહે છે.

શ્રી એચ. એમ. પટેલ વ્યવહારોપયોગિતાવાદી છે. પરંતુ તેઓ કોરા વ્યવહારવાદી નથી. તેઓ કેવળ ભાવનાવિહારી પણ નથી. વ્યવહારદૃષ્ટિ અને ભાવનાભકિતનું એમનામાં ઇષ્ટવિરલ સંમિલન થયેલું છે.

(શ્રી એચ. એમ. પટેલ અમૃત મહોત્સવ અભિનંદનગ્રંથમાંથી સાભાર)

वर्तमानची वसंत

अस.श. पटेल

आपणुं मगज स्थिर होय छे त्यारे आपणे पोतानी ज्ञाना उडाण सुधी पडोयी अेकद्रुप स्थिति पामीअे छे. धरा लोकोने भगवान्नी छबी पोताना मनना उडाणामां देभाय छे. अस्तित्वनी कोर् छबी नथी. कोर्पाण धर्म तेनी व्याख्या आपतो नथी, छतां अस्तित्व आपणने स्वनी ओणभ करावे छे. जूठ बधामां होय छे, छतां मगज माटे तेने स्वीकारवुं बहु अधरुं छे. आपणने लागे छे के आपणे संपूर्णपाणे अडीयां ज छीअे अने आपणां वर्तमानां पुरतुं ध्यान पाण छे त्यारे कही शकाय के आपणने वर्तमानां जवतां आवे छे. स्वनी अनुभूति आपणने शांति आपे छे अने ज्ञान साथे सुंदर जोडाण करी आपे छे. ज्यारे आपणे मूणभूत स्वभाव प्रमाणे वर्तीअे छीअे त्यारे ज आ बहुं शक्य अने छे. THE POWER OF NOW ना लेभक Eckhart Tolleना मत प्रमाणे 'तमे परिस्थितिओ सुधारी शको पाण जवन नहीं कारण के ते पडेलेथी ज संपूर्ण छे.'

आपाणां विचारो अने आपणां मगजमां सतत यालता संवादो आपणां पोताना अनुभवने रोकी दे छे. विचारवुं अने स्वनो अनुभव करवो अे सरभी बाअत नथी. ज्यारे चिंता थती होय मुशेकीओमांथी अहार आववा मथामाण करता होर्छेअे अथवा भीजा कोर् विचारो सवार थर्छे ज्ञाय छे त्यारे आपणे मानसिक रीते पोतानी ज्ञानथी दूर थर्छे छीअे छीअे त्यारे आवो अनुभव थाय छे के आपणे अेकला छीअे अने बाकी बहुं अलग ज छे.

विचारक अन्ता पडेलां आपणां मगजना अवाजो मननी शांतिनो भंग करे छे. भूतकाणना अनुभवो विशे विचार्या करवाथी भविष्य विशे नकारात्मक थर्छे जवाय छे. आथी कोर् घटनाना साक्षी अनो पाण विचार नहीं. अनुभावोमांथी शीभो जो विचारता ज रडीशुं तो काम कराय नहीं करी शकीशुं. विकास माटे विचार आवश्यक छे, परंतु विश्राम माटे विचारशून्यता अनिवार्य छे. विचारोमां ज्यारे रोक लागी ज्ञाय छे त्यारे आपणे

थोडाक, समय माटे सुप्त थर्छे छीअे. ते विचारो वगरनी आत्मसात् स्थिति कडेवाय, भले आ स्थिति सेकंड पूरती ज केम ना होय ते क्षणो आनंददायक होय छे. आजमां जववाथी आपणे संपूर्ण जगृत रडीअे छीअे. जे कर् करीअे तेमां पूरुं ध्यान अपाय छे. आवी अवस्था पामवा माटे श्वासोश्वासनी क्रिया सांभणो अेटले वर्तमानमां जवतां शीभी जवाशे.

ज्यारे तमे वर्तमानमां जववानुं शर् करे छे, त्यारे मात्र सज्जगताथी तमे अेटलुं समज शको छे के तमे वर्तमानमां जवी रखा छे. परंतु वर्तमानमां जववा माटे कर् मानसिकता जवाअदार छे ते समजवुं अधरुं छे. कारण के दरेक व्यक्ति जुदा जुदा अनुभवो अने विचारोथी वर्तमानमां जववानुं शर् करे छे.

पोताना मगजमां आत्मा थकी जे विचारो पडोयी रखा छे तेनाथी आपणी क्रिया शर् थाय छे. आपणां भूतकाणना अनुभवो अने सामाजिक परिस्थितिओ पर असर थाय छे. पोतानी ज्ञाने ज महान समजवी अे अभिमान छे. पोताना विचारोथी मानवी ज्यारे पोताना पर काभु मेणवा लागे छे त्यारे तेने अभिमान आवी ज्ञाय छे. अभिमान भूतकाणने जवंत राभे छे, परंतु भविष्यने आंधणु करी दे छे. अभिमान आपणने लांभो समय जवाडी शके नहीं. रोजअरोज तमे विचार्या करो, पाण मनथी सदंतर रीते शांत थर्छे ज्ञाय. त्यार पछी ज आपणने शांति अने स्थिरता मणशे. शांति आपने दिव्य कार्यो करवानी प्रेरणा आपशे. अेटले ज कडेवाय छे "दुःख अने सुखनी मिश्र लागणीओ करणने जन्म आपे छे अने आत्मिक शांति प्रदान करे छे."

आपाणां शरीरमां लागणीओना पडवा पडता ज रडे छे. ज्यारे आपणां मनमां शत्रुताना विचारो यालता होय छे आपणां शरीरमां पाण गुस्सो आवे छे. शरीरमां लागणीओनी साथेसाथ रासायनिक ईरडार थता रडे छे. आथी आपणी लागणीओथी अयता रडेवुं जोर्छे. जेम तमे तमारा विचारो पर ध्यान राभी शको तेज रीते. लागणीओ पर पुरतुं ध्यान आपीने तेने काभूमां करो. लागणीओ अनुभवो परंतु लागणी आपणां पर हावी न थर्छे ज्ञाय तेनुं ध्यान राभवुं. लागणीओ ज्यारे आपणां

મગજ પર હાવી થઈ જાય છે. દર્દ થાય છે અને દુઃખ અનુભવાય છે. આ દર્દમાં ગુસ્સો અને હતાશાનો અનુભવ થાય છે. બહારના અનુભવોથી મેળવેલ સુખ ક્ષણિક હોય છે. હકીકતમાં દુઃખ અને સુખ જીવનનો ભાગ છે. જ્યારે આપણે માનસિક ક્રિયાઓથી મુક્ત થઈ જઈએ છે ત્યારે આપણને પ્રેમ ખુશી અને આત્મિક શાંતિનો અનુભવ થાય છે.

ભૂતકાળમાં અનુભવેલા દુઃખોને જ્યારે યાદ કરીએ છીએ ત્યારે તે આપણા વર્તમાન જીવનમાં અશાંતિ ઉભી કરે છે. દુઃખો મોટાભાગે જાતે ઉભા કરેલા હોય છે અને નકારાત્મકતા ને કારણે વધે છે. અભિમાની મગજ ભૂતકાળ અને ભવિષ્યમાં રોકાયેલા રહે છે. તે સમય સાથે ચાલી શકતું નથી. આપણી જાતને ઓળખવાથી જીવન જીવવાનો એક નવો માર્ગ મળે છે અને આત્માની ઓળખ થવાથી જીવન જીવવાની એવી ઓળખ મળે છે જે અત્યાર સુધી ક્યારેય મળી જ નહોતી. સમયની અસર ઓછી કરવા અને આજની પળમાં જીવવા માટે સમજવું પડે કે આ ક્ષણ જ સાચી છે. તેનાથી ભૂતકાળ અને ભવિષ્યકાળ ને આજ માં પરિવર્તિત કરી શકાશે.

હળવાશથી જીવેલું જીવન સંઘર્ષને આપણાં તરફથી અપાયેલો જવાબ ગણાય છે. શારીરિક દર્દ આપણને નકારાત્મક કરી દે છે. તેને દૂર કરવાથી જ આપણું મન મુક્ત થાય છે. દર્દમાં પણ જો આપણે હસી શકીએ તો સાહસ અને હિંમતનો સમન્વય કરી શકાય. જ્યારે દર્દ થાય છે ત્યારે આપણું ધ્યાન લાગણીઓ પર કેન્દ્રિત કરી દેવાથી આપણું મન દર્દમાંથી હટી જશે અને તેની તીવ્રતા ઘટશે. જ્યારે આપણે મનની સર્વોચ્ચ ક્ષણે પહોંચીએ ત્યારે જ આજનો અનુભવ થાય છે. જે રીતે દર્દ પ્રત્યે દષ્ટા બની વર્તમાનનો અનુભવ કરી શકાય તેજ રીતે શાંત થઈને ડરથી પણ દૂર થઈ શકીએ. જોખમ સામે ડર એ એક અનુભવ ગણાય છે તેમાં ચિંતા અને ભવિષ્યમાં આવનારી મુશ્કેલીઓનો અંદાજ આવે છે. કાળજી લેવા માટે આપનું મન અત્યારથી તૈયાર થતું હોય એવું બની શકે છે.

ભૂતકાળ એ વીતી ગયેલી આજ છે જેની યાદી આપણાં મગજમાં રહી જાય છે. ભવિષ્ય એ કલ્પના કરેલ આજ છે

જે હજુ થયું જ નથી. આપણું અભિમાની મગજ વિચારોમાં જીવતું હોય, ભૂત અને ભવિષ્યકાળ ની વચ્ચે ઝોલા ખાતું હોય અને સમયના લેખા-જોખામા ફસાયેલ હોય ત્યારે આજની પળ જ વર્તમાન બની જાય છે. ‘આજ’ એટલે કે વર્તમાન જ મગજને શાંત કરવાનો ઉત્તમ રસ્તો છે. આજ ઉપર ધ્યાન આપવાથી વધારાનાં નકામા વિચારો રોકી શકાય છે. આજની પળ વીતી જાય તે પહેલાં તેને સંપૂર્ણ પણે માણી લેવામાં જ મજા છે.

મુલાકાતો અને સત્કર્મો કરવા માટે સમય સાચવી લો. ભૂલોમાંથી શીખો જ્ઞાનને કામે લગાડો અને સમસ્યાઓમાંથી બહાર નીકળવા પગલાં લો જ્યારે તમે ભૂતકાળને વાગોળ્યા કરો છો અને ભવિષ્યને વિચાર્યા કરો છો ત્યારે મોટી ભૂલ થાય છે. કારણ કે તે સમય તમે આજને અવગણો છો. આજ તો અત્યંત આવશ્યક છે. આજે લીધેલા કદમ ભવિષ્યમાં કામ આવી શકે, માટે જ સમયનો સદ્ઉપયોગ કરો. પ્રાયશ્ચિત આવશ્યક છે, પણ એકવાર ભૂલ બદલ પ્રાયશ્ચિત કરી લેવાથી હળવા બની જવાશે અને વર્તમાનમાં જીવવાનો આનંદ મળશે.

આપણી લાગણીઓ અને સમય આપણાં જીવનની પરિસ્થિતિઓ નક્કી કરે છે. ભૂતકાળમાં ડૂબીને આજને અવગણતાં ભવિષ્યની કામના કરવાથી દુઃખી થવાનો વારો આવી શકે. માટે આપણાં જીવન પર ધ્યાન આપવું. અત્યારે સુખ છે એને જોવા, જાણવા, અનુભવવા અને સાંભળવામાં આપણી બધી ઈન્દ્રિયો કામે લગાવી દેવી જોઈએ. સમયથી બંધાઈ જવાને બદલે પોતાના જીવનમાંથી સૌથી વધારે શીખવું એજ સાચી આઝાદી છે.

મોટાભાગના લોકો અર્ધજાગૃત અવસ્થામાં કાર્ય કરતા હોય છે. તેમના મનમાં અભિમાન ભરેલું હોય છે. તેઓનું જીવન અસંતુષ્ટ હોય છે જ્યારે તેઓ મોટી મુશ્કેલીમાં મુકાઈ જાય છે ત્યારે તેમનું અભિમાન તૂટી જાય છે. આવા સમય તે લોકો ઊંડાણપૂર્વક જઈને ચિંતન કરે છે. બાહ્ય ઘટનાઓ તેમને દુઃખી કરે છે તેથી તેઓ નકારાત્મક થઈ જાય છે. તેઓ ગુસ્સો, ડર અને હતાશામાં ઘેકલાઈ જાય છે. વર્તમાનમાં જીવવું તેને જ જાગૃત અવસ્થા કહેવાય. આ માટે આપણા માનસિક અને ભાવનાત્મક બદલાવો

પર ધ્યાન રાખવું.

આપણા જીવનનો બાહ્ય હેતુ કંઈક મેળવવાનો છે. તેનાથી જીવનની આંતરિક શાંતિ ઘટવી જોઈએ નહીં. આજ માં તેનું અસ્તિત્વ હોવું જોઈએ. આંતરિક અને બાહ્ય એમ બંને દુનિયા ખૂબ જ મહત્વની છે. જ્યારે તેમાં અડચણ આવે છે, ત્યારે દુઃખ અનુભવાય છે. આજને સ્વીકારવાથી નકારાત્મકતા દૂર થાય છે અને દુઃખ પણ આપણાંથી દૂર ભાગે છે.

એકલતા, ઉદાસી, અપૂર્ણતાથી પ્રેમ બચાવે છે. પ્રેમ અભિમાનને પણ સરખું કરે છે. પ્રેમ આપણા જીવન ને અર્થપૂર્ણ બનાવે છે. પ્રેમથી આપણે પોતાના કરતા પણ મહત્વની વસ્તુ સાથે કે બીજી વ્યક્તિ સાથે જોડાણ કરી શકીએ છીએ. જ્યારે આપણે મગજથી દૂર જઈ સ્વમાં ઓતપ્રોત થઈએ છીએ ત્યારે એક જ્વલિત સંબંધ બંધાય છે. તેનાથી પ્રેમ ખુશી અને શાંતિની અનુભૂતિ થાય છે. આપણે આપણાં સાથીને જેવા છે એવા સ્વીકાર કરવાની ભાવના દઢ થાય છે. તેમને બદલવાની જરૂર રહેતી નથી. પ્રેમ ક્યારેય બહારથી આવતો નથી તે આપણી અંદર સમાયેલો જ છે.

આપણે કોઈ પણ વસ્તુને હકાર અથવા નકારમાં જોવા ટેવાયેલા છીએ પરંતુ સંજોગો હંમેશા એવા હોતા નથી. આજની એટલે કે વર્તમાનની શક્તિને ઓળખો પછી તેને ખરાબ અને સારું કહો, એ શું છે તે પહેલા નક્કી કરો. સમર્પણ કરવાથી તમે હાર માની જાવ છો, પરંતુ સાચું સમર્પણ જીવનની સરચાઈને અનુકૂળ બનાવી દે છે. પ્રતિકારથી આજની પરિસ્થિતિ દુશ્મન જેવી લાગે છે. હકારાત્મકતાથી કામ થવાનું જ છે. તો શું કામ હતાશા કે ગુસ્સાથી કામ કરવું જોઈએ? સમર્પણ અને સરળતાથી થવા દો. સમર્પણ ભાવથી તમે પણ બદલાવા લાગશો. સમર્પણ તમારા મગજને માથાકૂટથી મુક્તિ આપે છે. સમર્પણથી જ આધ્યાત્મિક ઊર્જા દુનિયામાં આવે છે. સમર્પણ એટલે શરણાગતિ. આપણે ત્યાં શરણાગતિ ભક્તિની અનિવાર્ય શરત છે. આવી શરણાગતિ હોય તો ‘આજ’ માં જીવવું સહજ બની જાય.

માનદ્ મંત્રી, ચારુતર વિદ્યામંડળ, વલ્લભ વિદ્યાનગર

ફોન : (૦૨૬૯૨૨) ૨૩૮૪૦૦

ઈમેલ : sgpatel1948@gmail.com

॥ વિદ્યાવૃત્ત ॥

નલિની-અરવિંદ એન્ડ ટી.વી. પટેલ આર્ટ્સ કોલેજની સાહિત્ય અને ચર્ચાસભા

તા. ૧૧/૦૮/૨૦૨૧ ના રોજ ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત નલિની-અરવિંદ એન્ડ ટી.વી. પટેલ આર્ટ્સ કોલેજની સાહિત્ય અને ચર્ચાસભા ધ્વારા આચાર્યશ્રી ડો. એમ.જી.મન્સૂરીના માર્ગદર્શન હેઠળ ‘ઓનલાઇન શિક્ષણ’ વિષય પર વક્તૃત્વ સ્પર્ધાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું આચાર્યશ્રીએ યુવાવયમાં વક્તૃત્વકળા અંગે વિદ્યાર્થીઓને ઈતર પ્રવૃત્તિ બાબતે જરૂરી ધ્યાન આપવા જણાવ્યું હતું. સમાજશાસ્ત્ર વિભાગના વડા ડો. એન.કે.બારોટે વાક-કૌશલના મહત્વ વિષે વિદ્યાર્થીઓને માહિતગાર કર્યા હતા કોલેજ કોલેજ મધ્યસ્થ સમિતિના ઉપપ્રમુખ ડો. એમ.સી.પટેલે ઉત્તમ વક્તવ્ય અંગેના મહત્વના સૂચનો કર્યા હતા કાર્યક્રમમાં સ્વાગત અને પરિચય ડો. એફ.એમ.ભારતીયે આપ્યો હતો. સંસ્થાના દસ વિદ્યાર્થીઓએ સ્પર્ધામાં ભાગ લઈ તેમની વક્તૃત્વ કળા રજૂ કરી હતી. વિજેતા વિદ્યાર્થીઓમાં ગુજરાતી ભાષામાં જયદીપ ભોઈ, આશ્વી રાહોડ, મૈત્રી મહેતા તથા ખુશાલ રાજપૂત (હિન્દી) અને મૈત્રી ગંગુદે (અંગ્રેજી) આશ્વાસન ’ ઈનામ મેળવ્યા હતા ડો. ડી.પી. ચૌહાણ (હિન્દી વિભાગ) તથા ડો. એમ.એસ.પરમારે (સમાજશાસ્ત્ર વિભાગ) નિર્ણાયકની ભૂમિકા અદા કરી હતી. સમગ્ર કાર્યક્રમનું સફળ સંચાલન ડો. પી.બી.ચૌહાણ (સંસ્કૃત વિભાગ) કર્યું હતું. કોવિડ નિર્દેશાનુસાર યોગ્ય અંતર સાથે મોટી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓએ તથા અધ્યાપકો હાજર રહ્યા હતા.

મૂળદાસ

જાગજો નર તમે ચેતજો, છેલ્લી સનંદનો પોકાર રે;
હરિભજનમાં ભરપૂર રહેજો, હરિ નામનો આધાર રે જાગજો.

થડકશો મા ને સ્થિર રહેજો, રાખશે શ્રી ગોપાળ રે;
સત્ય વચની સદા શીતળ, તેને શું કરે કળિકાળ રે...જાગજો.

ધન્ય ધન્ય મારા સંતને, જેણે બતાવ્યા પરિબ્રહ્મ રે ;
સંત સાધના જે કરે, જેનો દયા સમો નહિ ધર્મ રે...જાગજો.

ભક્તિ છે વિશ્વાસની, તમે કરો સંતની સેવ રે;
સંત સાહેબ એક જ જાણો, જેનાં દર્શન દુર્લભ દેવ રે...જાગજો.

આગે તો તમે અનેક તાર્યાં, તમે છો તારણહાર રે;
મૂળદાસ કહે મહારાજ મોટા, તમે કરો સંતોની સાર રે...જાગજો.

ત્રિકમસાહેબ

ભેદ - ભરમાણા ભાગી રે, મૈયા !
મારો મનવો હુઓ વૈરાગી.

કુટુંબ - કબીલાની કૂડી છે માયા, તુરત જોયું મેં ત્યાગી;
તરવેણી ઉપર તાર મિલાયા, ઝળહળ જ્યોતું માંઈ જાગી.
મૈયા ! મારો મનવો ૧

ઇંગલા ને પિંગલા સુષુમાણા ઉપરે અનહદ નોબત વાગી;
ખીમ ને ભાણ રવિ રમતા રામા, અરસપરસ અનુરાગી.
મૈયા ! મારો મનવો ૨

સિરને સાટે સદ્ગુરુ પાયા, પીઠા મહારસ માગી;
ત્રિકમદાસ સત ખીમનાં શરણાં, ચરણકમળ લેહ લાગી.
મૈયા ! મારો મનવો ૩

ખીમસાહેબ

જુવાનો ગગના હેરી, ત્યાં બંસરી બાજે ગરી.
ત્રિવેણી ટંકશાળ પડત હૈ, તાપર જાણી શેરી,
અમર અજીતા આશન બેઠા, નગર બસાયા ફેરી.
ઘડી ઘડી ઘડીઆળાં વાગે; વાગેશ્વર ઘટેરી.
ઢોલ નગારાં સરનાઈ વાગે, ધૂન મચી ચોકેરી
ગગન મંડલમેં કરલે વાસા, વાંહે જોગી લહેરી.
સત્ગુરુવે મુને સાન બતાઈ, જાપ અજંપા કેરી
સાસ ઉસાસ દોહી નહીં પોચે, વો લે લાગી મેરી,
નૂરતે સૂરતે નામ નીરબલે, સુખમન માળા ફેરી
સાચા સત્ગુરુ નૈણે નીરખ્યા મટ ગઈ રેન અંધેરી,
ખીમદાસ ગુરુ ભાણ પ્રતાપે, ચોટ નહિ જેમ કેરી.

કરમણ

નાઈ ઘોઈને કર્યા અરનાને,
માયલો મેલ તારો નંઈ જાવે;
ધ્યાન વિનાનો ધૂન મચાવે,
ન્યાં સાહેબ મારો નંઈ આવે !

વૈશ્રવ થઈ વિવેક ન જાણે, નિત્ત ઊઠીને નાવા જાવે;
નટવા હોકર નાચ નચાવે, ન્યાં સાહેબ મારો નંઈ આવે !
જોગી હોકર જટા વધારે, કામ કરોઘ બહુ મન લાવે;
ભભૂત લગાવી ભવ હારે, ન્યાં સાહેબ મારો નંઈ આવે !
ભમર ગુફામાં ખાધે ગોટકા, વીણ વિદ્યા ભુવો બહુ ભાવે;
સમાધિ ના'વે કરે સાધના, ન્યાં સાહેબ મારો નંઈ આવે !
ધન માલના ભરે ભંડારા, મદ માન મનમાં લાવે ;
રમણને ગુરુ મોરાર બોલિયા; ન્યાં સાહેબ મારો નંઈ આવે !

ઇમાનદારીનો અભાવ

- દાદા ધર્માધિકારી

જીવનભર હું વિચાર જ કરતો રહ્યો છું; બીજું કંઈ કરી શક્યો નથી. છેલ્લાં સાઠ વરસથી મારા મનમાં આ દેશ અંગે એક પ્રશ્ન ઘોળાતો રહ્યો છે. તેનો ઉત્તર હું શોધતો રહ્યો છું. સાઠ વરસ થયાં એ જ વિષયનું હું એટલું તો રટણ કરતો રહ્યો છું કે સાંભળવાવાળા પણ કંટાળી જાય. એ પ્રશ્નને હું મૂળભૂત સવાલ માનું છું. દેશના બીજા સવાલો તેમાંથી પેદા થાય છે.

મારો સવાલ એ છે કે દેશને આટલી ભવ્ય સંસ્કૃતિનો વારસો મળ્યો, આટલી ઊંચી આધ્યાત્મિકતાનો જે ભૂમિમાં વિકાસ થયો, ત્યાંનો મનુષ્ય આટલા લાંબા કાળ લગી ગુલામ કેમ રહ્યો ?

એની સાથે જ બીજો સવાલ પણ મારા મનમાં જાગ્યો હતો તે આ છે : આપણા પુરાણોમાં એવું કેમ જોવા મળે છે કે શક્તિ હંમેશા રાક્ષસો પાસે હતી, અને દેવોમાં નહોતી? 'વેદ'માં ઇન્દ્ર અને વૃત્ર રાક્ષસ વચ્ચેના યુદ્ધનું વર્ણન આવે છે. હવે ઇન્દ્ર તો છે દેવોનો રાજા, છતાં એ યુદ્ધમાં કાવાદાવા કરે છે. પણ સામે વૃત્ર રાક્ષસ છે, છતાં સીધી રીતે જ યુદ્ધ કરે છે અને દાવપેચ છતાંયે હારે છે તો ઇન્દ્ર જ. છેવટે એ દઘીચિ ઋષિ પાસે જાય છે અને કહે છે કે, મને તમારાં હાડકાં આપો, એનાથી હું લડી શકીશ; મારાં બધાં હથિયાર તો નકામાં થઈ પડ્યાં છે.

તો દેવતાઓની હાલત એવી કેમ ? દેવો આટલા બધા શક્તિહીન અને રાક્ષસો આટલા શક્તિશાળી - એમ કેમ ? એનો જવાબ ખોળતાં ખોળતાં મારા ધ્યાનમાં આવ્યું કે જે બધા રાક્ષસો હતા. એ તપસ્વી હતા. રાવણનું તો એટલી હદ સુધીનું વર્ણન આવે છે કે તપ કરતાં કરતાં નવ નવ મસ્તક તો એણે ઉતારીને ધરી દીધાં અને દસમું ઉતારવા પણ તૈયાર થઈ ગયો હતો. આમ, આ બધા રાક્ષસો ભારે

મોટા તપસ્વી હતા. પણ તો પછી એ રાક્ષસ બન્યા શી રીતે ? રાક્ષસ બન્યા એ કારણે કે તપથી મળેલી શક્તિનો ઉપયોગ એમણે ભોગ માટે કર્યો. તપસ્વી ઊઠીને જ્યારે ભોગી બને. ત્યારે એ સીધો રાક્ષસ જ બને છે; પછી વચમાં ક્યાંય એ રોકાતો નથી.

તો, આ દેશની હાલત આવી કેમ થઈ? - એ સવાલનો જવાબ મને એ લાગે છે કે જે તપસ્વી હતા તે ભોગી થઈ ગયા. તપસ્વીનું પતન થાય છે ત્યારે એ વચ્ચે ક્યાંય અટકતો નથી - જઈને સીધો દાનવ બને છે. અને દાનવોની કોઈ જુદી જાતિ હોતી નથી. પ્રહ્લાદનો બાપ દાનવ હતો, કૃષ્ણનો મામો દાનવ હતો, દાનવ રાવણ પણ એક ઋષિનો પુત્ર હતો. આમ, આ જે દાનવો હતા તે બધા આપણા જ સગાસંબંધી હતા.

મારા પહેલા સવાલની પાછી વાત કરીએ તો, જ્યાં આટલું ઊંચું આધ્યાત્મિક દર્શન વિકસ્યું હતું તે દેશ પોતાના ઇતિહાસમાં સ્વાધીન ઓછો અને ગુલામ વધારે રહ્યો, એમ કેમ બન્યું ! કારણ કે આ દેશના નાગરિકની ભાષા તો આધ્યાત્મિક રહી છે, પણ એની પ્રેરણા સદાય ભૌતિક જ રહેલી છે. પશ્ચિમનો નાગરિક ભલે ભૌતિક છે, પણ ઇમાનદાર પૂરો છે. જ્યારે આપણે ત્યાં ભૌતિક ઇમાનદારી નથી, માત્ર ભૌતિક આકાંક્ષા જ છે. મારી દોકરીઓ ક્યારેક પશ્ચિમના દેશોમાં જાય છે. ત્યાં તો અનેક જાતના ગુનાઓ - અપરાધો સમાજમાં થતા રહે છે, છતાં એના ત્યાં જવાથી મને કશો ડર લાગતો નથી. પણ અહીં ક્યારેક છોકરી એકલી બહાર જવા નીકળે છે, તો મનમાં અત્યંત ચિંતા થાય છે. કારણ કે આ આધ્યાત્મિકતાનો દેશ છે !

(અરબી સદીની વાંચનયાત્રામાંથી સાભાર)

यकलो - थै बेठी निवृत्त

लालछ कान परिया

यजकलो मारो थै बेठी निवृत्त
सघणां वणगण छोडी यकलो थै'ग्यो अनावृत्त
आंभाडाणे बेठी-बेठी यकलो करतो भोज
सो छयण मारीने यकलो करतो हरिनी भोज!
यकलो मारो धरार करे छे येष्ट। अनधिकृत
यकलो मारो थै बेठी निवृत्त.
हरिभजनमां रातो यकलो भगतिमां वणगणयो
असल मूरत मेलीने यकले पूजयो छे पडछायो!
मान-सन्मान पाभीने यकलो थै'ग्यो अलंकृत
यकलो मारो थै बेठी निवृत्त.
अलौकिक आनंदसागरमां यकलो मारे डूबडी
लोक अद्वेषा भले कहे के यकलो गयो छे छकी!
ठीबना जणनो अधिकारी ने मणी गयुं अमृत!
यकलो मारो थै बेठी निवृत्त.

(‘अक्षर अणवीतरां’मांथी साभार)

नाम तारुं (गजल)

- हरिश पंड्या

भेणवीने ओ पछी जुटां करे,
लोक समजावे अधुं भुटा करे.
जन्म दिल परनां मथुं छुं भूलवा,
माणसो थछे बेरलम पृच्छा करे.
आंगणो तेँ हेतथी सिंख्या उतां,
छोड जो ने आजना कोण्या करे.
सात जन्मोनां वचन भुली गया,
याद-कीटक भीतरै कोर्या करे.
जाणतो भरतीनुं टाणुं साय रे,
नाम तारुं आंगणी कोर्या करे.

डि-१, त्रिलोचन सोसाट्टी, घोषा
जकातनाका पास, रींग रोड, सुभाषनगर,
भावनगर. मो. ८८२८४०१६२३

અર્થ વગરનો કાગળ...

- નરેશ સોલંકી

અર્થ વગરનો કાગળ ખિન્ન
મારી છે અક્ષર પર પીન
ધીમે ધીમે દુનિયા ડૂબે
હુંય વગાડું વાયોલિન
ટ્રક, સ્કૂટર બસની વચ્ચે
મૃગ્ધ ગર્લનું ટીન ટીન ટીન
છાનામાના કરતો ગુન્હા
જાત મુચરકે હું જ જામીન
સાપ બની નાચે છે નસનસ
કોણ વગાડે તીણી બીન
વેબસીરીઝના પાર્ટીની અંદર
અર્થ વહે છે ભૂતકાલીન
નામ લખ્યું, જીભ ઉપર મેં
સપનામાં તરતું, તું મીન

મવડી પોલીસ હેડક્વાટર,
બ્લોક નં. ૪, ક્વા નં. ૪૦,
નાના મવા રોડ, રાજકોટ. મો.
૮૩૨૦૬૪૮૭૦૦

સમયની વાત કરવી છે...

- હાર્દિક વ્યાસ

પ્રતીક્ષામાં વીતેલા એ સમયની વાત કરવી છે,
તમે જો સાંભળો તો દિગ્વિજયની વાત કરવી છે.

હવે કોઈ કસોટી કે પ્રલયની વાત કરવી છે,
અરીસામાં ઉઠેલા લય-વિલયની વાત કરવી છે.

ઘણાં દૃષ્ટાંત દીધા ને ઘણી લાંબી દલીલો થઈ,
નથી સમજ્યા તમે એવા વિષયની વાત કરવી છે.

તપાસો તો ઘણાં કારણ પતનના પણ મળી આવે;
પરંતુ આપણે તો ફક્ત ઉદયની વાત કરવી છે!

જીવનની રાહમાં તો કે ક્ષણો એકાકી મળતી પણ,
રહે છે રોજ સંગાથે ઉભયની વાત કરવી છે!

પ્રથમ બે વ્યક્તિથી લઈને પ્રસરતો વિશ્વ સુધી જે,
સરળતમ ને સનાતન એ પ્રણયની વાત કરવી છે.

ભલે સમજણ બધાને સનાતન ગુણધર્મોની;
પરામર્શો, સમીક્ષાઓ, વલયની વાત કરવી છે...!

બ્લોક નં. ૪, ઘરતી પાર્ક-૧, પાઠક સ્કુલ સામે,
હનુમાનપુરા મેઈન રોડ, અમરેલી-૩૬૫૬૦૧.
મો. ૯૮૨૫૪૧૫૬૯૫

આનંદ એ જીવનને સુખમય બનાવવાનું ઔષધ છે. જ્યાં આનંદ છે, જેની પાસે આનંદ છે, જેની ભીતરમાં આનંદ છે ત્યાં સુખનાં વાદળો ઇવાયેલા છે. જ્યાં આનંદ નથી, જેની પાસે આનંદ નથી, જેની ભીતરમાં આનંદ નથી ત્યાં દુઃખના દરિયા ઇલકાયેલા રહે છે. યાજ્ઞક્ય કહે છે કે “આનંદ એ દૈવી ઔષધ છે. દરેકે તેમાં સ્નાન કરવું જોઈએ” એટલે કે દરેકે આનંદમય રહેવું જોઈએ. જે આનંદમય રહે તે સુખમયતા પ્રાપ્ત કરી શકે. સર્વત્ર સુખમયતા ફેલાવવામાં ભાગીદાર બનશે.

આનંદ ક્યાં છે? તે પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતા પૂ.ડોંગરેજી મહારાજ જણાવે છે કે, “આનંદ અંદર છે. આનંદ બહારના કોઈ પણ પદાર્થમાં નથી, એ તો તમારી ભીતરમાં જ બેઠો છે. બહારની વસ્તુઓમાં આનંદ શોધવા જશો તો વેદનાની સાથે અથડાઈ પડશો. કારણ કે, તમે જે વસ્તુમાં આનંદ માનતા હશો, તે કોઈક દિવસ નાશ તો પામશે જ. તે દિવસે તમારી વેદનાનો પાર નહોં હોય.” આમ, ભગવાને આપણી અંદર જ આનંદ મૂક્યો છે એટલે કે આપણે આનંદને પામવા આપણી ભીતરમાં જવું પડશે. મૃગ તેની ડુંટીમાં કરતુરી હોવા છતાં બહાર શોધવામાં રત રહેતા હેરાન-પરેશાન થતો રહે છે, તેમ આપણે પણ બહાર જ આનંદ શોધીશું, બહાર જ ભટકતાં રહીશું તો આનંદ પામી શકીશું નહિ. વાસ્તવમાં બહારની વસ્તુ કે પદાર્થ પ્રત્યે વધારે પડતો લગાવ દુઃખ આપે છે. પણ તેના પ્રત્યે જરૂરિયાત પૂરતો લગાવ રાખીને, કુદરતના મહિમાને પ્રાધાન્ય આપી લૌકિકતા તરફથી અલૌકિકતા તરફ જવું, ભૌતિકતા તરફથી અભૌતિકતા તરફ જવું એ આનંદનો માર્ગ છે. ચન્દ્રકાન્ત શેઠના શબ્દોમાં.....

“ભીતરમાં જો ઊઠે અગન તો પ્રકાશ છે બસ પ્રકાશ!
ભીતરમાં જો મધુવન લહેરે, રાસ, રાસ બસ રાસ! ”

આપણી ભીતરમા ડોકિયું કરવાની શક્તિ કેળવીએ, ભીતરને પામવાનો પ્રયાસ કરીએ, ભીતરમાં જ આનંદ પ્રગટાવીએ તો બધે જ પ્રકાશ પથરાઈ રહે, બધે રાસ(આનંદ) પથરાઈ રહે.

બહારની દુનિયામાં સૌંદર્ય છે, દ વનિ છે, રૂપ છે, મીકાશ છે પરંતુ એ આનંદ નથી. આપણામાં સૌંદર્યને, મધુરપને, રૂપને, રંગને, ધ્વનિને માણવાની ક્ષમતા છે. પરંતુ એ ક્ષમતા પોતે આનંદ નથી. એ બન્નનાં સંયોજનમાંથી બાહ્યસૃષ્ટિ સાથેના આપણા મનમાં કોઈ અગમ્ય પ્રકારના મિલનમાંથી-સંધાનમાંથી આનંદનું નિર્માણ થાય છે. આ મિલન ભીતરમાં જ થાય છે. બાહ્ય દેખાવમાં થાય તો આનંદ લાંબો સમય ટકે નહિ. ખલિલ જિબ્રાન કહે છે કે, “આનંદ એ સ્વતંત્રતાનું ગીત છે પણ એ સ્વતંત્રતા નથી, પણ એ તમારી કામનાઓનું ફૂલ છે, પણ તેમાં ફળ નથી. એ ઊંચે ચડવાની આકાંક્ષા કરનાર ઊંડાણ છે. પણ એ ઊંડાણ પણ નથી, એ ઊંચાઈ એ નથી. સાચે જ આનંદ એ સ્વતંત્રતાનું ગીત છે. એને ભર ઉત્સાહથી તમે એ ગાઓ એમ હું ઇચ્છું છું, છતાં તેના ગાનમાં તમે ભૂલા પડી જાઓ એ હું ચાહતો નથી.” ખલિલ જિબ્રાન ભૂલા પડી જવાની વાત કહે છે તે મહત્વની છે. આનંદ કરવા માટે, આનંદ મેળવવા માટે, આનંદ પામવા માટે માણસ સ્વતંત્ર છે, પણ જો તે ભૂલો પડી જાય, સ્વરછંદ બની જાય તો તેનો આનંદ આનંદ ન રહેતાં દુઃખનો દરિયો બની જવાની સંભાવના વિશેષ રહે છે.

આનંદમાં રહેવા માટે લાગણીઓને ઓળખવી પડે. સારી છે તેનો સ્વીકાર અને નહારીનો અસ્વીકાર એ પણ જરૂરી છે. સારી લાગણીઓને અભિવ્યક્ત કરવી પણ નહારી લાગણીઓને અભિવ્યક્ત કરીને અન્યના આનંદને ઓડે આવવું યોગ્ય નથી. વર્તમાનમાં જીવો. ભગવાને આપ્યું છે તેની કદર કરો. બીજાના અપરાધો માફ કરો. ભૂલી જાઓ. કારણ કે જો અન્યના અપરાધોને માફ ના કરીએ, ભૂલી ન જઈએ તો દાદા ભગવાનના મત મુજબ ‘ભોગવે તેની ભૂલ’ના ભોગ બનવું પડે. અન્યની ભૂલના- અપરાધના ગાન ગાયા કરવાથી આપણો આનંદ ભયમાં મૂકાય. આપણે આનંદ ન કરીએ અને દુઃખમાં ડૂબ્યા રહીએ અને ભૂલ કરનાર આનંદમાં રહે તેવું શક્ય છે.

જો આપણી ભીતર આનંદ છે તો સઘળે આનંદ છે, પણ આપણે કેટલાક સંદર્ભે વિચારીએ કે શેમાં આનંદ હોવો જોઈએ? શેમાંથી આનંદ મળે ?

પોતાની ફરજ અદા કરવાનો આનંદ અનોખો છે. માણસ તરીકે આપણી ફરજ હોદાના સંદર્ભે (માતા-પિતા, ભાઈ-બહેન, વગેરે સામાજિક હોદા અને પટાવાળા, કલાર્ક, હેડ કલાર્ક, ઓફિસ સુપરિટેન્ડન્ટ, અધિકારી વગેરે વ્યાવસાયિક હોદા) આપણી ફરજો અદા કરીએ, ફરજો પાળીએ તો તેમાંથી મળતો આનંદ જીવનના અંત સુધી ટકી રહે છે. જે પોતાનું આજનું કાર્ય આજે જ કરી નાખે તેને હંમેશા શાંતિ રહે છે. પણ જે કામ અટકાવી રાખે, અન્ય લાલચોમાં પડી અટકાવી રાખે તેને ચિંતાઓ રહે, શાંતિ આનંદ આપે. ચિંતા આનંદ ખોરવે. એટલે કે દરેકે પોતાની ફરજો સમજી લઈને ફરજો અદા કરવી જેથી સતત આનંદમય રહેવાય .

કોઈને મદદરૂપ થવાનો આનંદ અલૌકિક છે. બીજાને મદદરૂપ થવા ધન, સમય, શક્તિ, કૌશલ વગેરેની જરૂર પડે. આ બધાનો ત્યાગ કરવો પડે તેમ પણ કહેવાય. છતાં પણ મેં કર્યું તે ભાવના છોડી દેવી પડે. અભિમાનનો ત્યાગ કરવો પડે. નરસિંહ મહેતા કહે છે કે,

“હું કરું હું કરું એ જ અજ્ઞાનતા
શકટનો ભાર જેમ શ્વાન જ તારો”

આમાં સંદેશ છે કે, આપણે કંઈ કરી શકીએ તેમ નથી. જે કંઈ કરીએ છીએ, કરી શકીએ છીએ તેમાં મૂળ સ્ત્રોત ભગવાન છે. ભગવાને આપેલી વ્યવસ્થાઓ, પૂરી પાડેલી જરૂરિયાતો, પ્રેરણા અને શક્તિ સિવાય આપણાથી કંઈ તૂટી શકે તેમ નથી. આ સંદર્ભે બીજા કવિઓની વાત પણ ધ્યાનમાં લઈએ.

“ગમતું મળે તો અલ્યા, ગુંજે ને ભરીએ, ને
ગમતાંનો કરીએ ગુલાલ”

- મકરંદ દવે

લે આ મને ગમ્યું તે મારું પણ જો તને ગમે તો તારું!
મારુ, તારું ને ગમવું પણ, લાવ, કરિયે સહિયાઈ

-રાજેન્દ્ર શુક્લ

સહુમાં ભળી, સહુના થઈ મહાલશું અહીં ભાઈ”

-હસિત બૂચ

આ ભાવનાથી મદદ કરીએ તો અલૌકિક આનંદ મળે જ. કુદરતનો કરિશ્મા જોવાનો-અનુભવવાનો આનંદ પણ અલૌકિક છે. સવારમાં સુર્યોદય અને સાંજે સૂર્યાસ્ત જોવામાં, ખીલતી કળી અને ઉગતા પાકને માણવામાં, પક્ષીઓના કલરવ અને વૃક્ષોની છાયાને અનુભવવામાં, જે આનંદ મળે છે તે ક્યાંયથી ય મળતો નથી. કુદરતે જે સૃષ્ટિની રચના કરી છે, દેહની રચના કરી છે, તેના અનોખાપણાને માણવામાં જે આનંદ છે તે ભીતરમાં અનુભવાતો આનંદ છે તે આનંદ કુદરતની કરિશ્મા માનનાર જ માણી શકે છે.

કુટુંબમાં સંપીને, વફાદારીથી રહેવાનો આનંદ બેવફાઈના ક્ષણજીવી આનંદ કરતા અનેકગણો ચઢિયાતો છે. કારણ સંપ-વફાદારી છે. ત્યાં એકનું નહીં સૌનું બળ, હામ, સહકાર છે. સંઘબળ છે, સહારો છે માટે જ સહુમાં ભળીને, સહુના થઈને રહેવામાં જ અલૌકિક આનંદ છે. કારણ કે

કવિ કાગના શબ્દોમાં-

“ ભેળાં મરશું, ભેળાં જન્મશું, તારે માથે કરશું માળાજી
કાગ કે આપણે ભેળાં બળશું (૨) ભેળા ભળશું
ઉચ્ચાળાંજી”

ભેળા રહેવાનું-ભેળા મરવાનું - ભેળા જન્મવાનું - ભેળા બળવાનું -ભેળા જ ઉચ્ચાળા ભરવાના રહે. ત્યાગ કરવો પડે, એકબીજાને સહન કરવા પડે, એકબીજાને સહાય કરવી પડે, એકબીજાને ઘસાવું પડે તો જ સંપ રહે અને સંપ રહે તો આનંદ રહે.

પોતાના દિલની વાત વ્યક્ત કરી શકવાનો આનંદ તો જેણે અનુભવ્યો હોય તે જ જાણે. દિલની વાત તો દિલથી મળેલાને જ કરી શકાય. જ્યારે દિલથી મળેલાને દિલની વાત કરીએ ત્યારે તેનું દિલ ઝાલ્યું ન રહે અને તે આપણી દિલની વાતના સંદર્ભમાં તેનાથી થાય તેનાથી પણ વિશેષ કરીને આપણને સહયોગ આપે અને તે સહયોગમાંથી જે આનંદ મળે તે અદ્ભુત હોય છે. મહાભારતના યુદ્ધના પ્રથમ દિવસે અર્જુનના દિલની વાત શ્રીકૃષ્ણે જે વાત કરી તેને યુદ્ધ લડવા તૈયાર કરી આનંદનો અનુભવ કરાવ્યો તે આજેય અનેક મેળવી શકે છે.

આખો દિવસ સખત મહેનત કર્યા પછી ગાઢ ઊંઘ આવે છે તેનો આનંદ પણ અલૌકિક છે. સવારમાં ખુશમિજાજ સાથે જાગવાનો આનંદ ત્યાં છે. જ્યારે આળસુ માણસને ઊંઘ નથી આવતી અને તે આખી રાત ઊંઘવાનો પ્રયાસ કરે છતાં ઊંઘ ના આવે ત્યારે મહેનતુ માણસને જે આનંદ મળ્યો તે તેને મળતો નથી. ખરેખર મહેનતથી મળતા આનંદમાં જે અલૌકિકતા છે, પારદર્શકતા છે તેવી બીજે ક્યાંય નથી.

આનંદનો મૂળ સ્ત્રોત સંતોષ છે. જીવનમાં સારો આનંદ મેળવવા માટે તો સંતોષી બનવું પડે. સ્વામી ભજનાનંદ કહે છે

કે “સંતોષ ધારણ કર્યા પણ સમગ્ર સંસાર આનંદરૂપ દેખાય છે.” કહેવત છે કે “સંતોષી નર સદા સુખી.” સંતોષથી જે સુખ મળે તે દુનિયા આખી જીતનારને પણ મળતું નથી કારણ કે સંતોષી જ જીવનના સાચા સત્યને જાણીને જીવનને માણી શકે છે. તેને કોઈ ભય સતાવતો નથી અને તેથી જ તે આનંદિત રહી શકે છે. સતત તેનામાં આનંદની લહેરો લહેરાયા કરે છે. જે સંતોષરૂપી અમૃત વડે તૃપ્ત થાય છે તેનો આનંદ અવિરત રહે છે.

૧૦, વૃંદાવન બંગ્લોજ, ધારાનગરી રોડ, વલ્લભ વિદ્યાનગર,
તા.જિ. આણંદ ૩૮૮૧૨૦, મો. ૭૭૭૮૦૬૯૨૩૫

॥ વિદ્યાવૃત્ત ॥

વલ્લભ વિદ્યાનગર સ્થિત નલિની કોલેજમાં નવી શિક્ષણ નીતિ વિશે ડો. નરેશ વેદનો વેબીનાર યોજાયો

વલ્લભ વિદ્યાનગર સ્થિત ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત અને સીવીએમ યુનિવર્સિટી સંલગ્ન નલિની-અરવિંદ એન્ડ ટી.વી.પટેલ આર્ટ્સ કોલેજમાં કોલેજના પ્રિન્સિપાલ ડો.એમ.જી.મન્સૂરીના માર્ગદર્શનમા આઈ.ક્યૂ.એ.સી. દ્વારા ડો.નરેશ વેદના તજજ્ઞપણામા “નવી શિક્ષણ નીતિ ૨૦૨૦ અને વિનયન વિદ્યાશાખા: વર્તમાન અને ભવિષ્ય: વિષય પર વેબિનારનું આયોજન કરવામાં આવ્યું.

કાર્યક્રમની શરૂઆતમાં કોલેજ આઈ.ક્યૂ.એ.સી.ના કોઓર્ડિનેટર ડો. નિલેષ બારોટે મહેમાનોનું સ્વાગત કરી પરિચય આપ્યો હતો.

ડો. નરેશ વેદસાહેબે તેઓના વક્તવ્યમાં શિક્ષણની આવશ્યકતા, શિક્ષણપ્રાપ્ત કરવાના હેતુઓની છણાવટ કરી શિક્ષણના માળખાકીય વિવિધતાની ચર્ચા કરી હતી. તેઓએ નવી શિક્ષણ નીતિ અંગે જણાવ્યું હતું કે, નવી શિક્ષણ નીતિ ભારતીય સમાજના જ્ઞાનના માળખામાં આમૂલ પરિવર્તન લાવશે. ૧૯૯૦માં વૈશ્વિક આર્થિક નીતિમાં આવેલ બદલાવને લીધે વૈશ્વિકરણ, ખાનગીકરણ અને ઉદારીકરણની પ્રક્રિયા શરૂ થઈ તેણે શિક્ષણને નવી દિશા આપી છે. ૨૦૨૦ની શિક્ષણ નીતિ આ જ પ્રક્રિયાનો ભાગ છે જે શિક્ષણમાં બહુવિદ્યાકીય અને બહુમાળખાકીય વિકલ્પો ઊભા કરશે તેનો શિક્ષણના ગુણવત્તાસભર વ્યાપ વિસ્તાર વધારશે. માનવ વિદ્યાઓ સમાજમાં પાયાની શિક્ષણ શાખાઓ છે, અન્ય વ્યાવસાયિક વિદ્યાશાખાઓ આંતર વિદ્યાકીય અભિગમને લીધે માનવવિદ્યાઓથી પરિચિત થઈ શકશે. આથી સમગ્રતાલક્ષી અભિગમથી સમાજમાં બનતી ઘટનાઓ સમજી શકશે.

અધ્યક્ષ સ્થાનેથી સંબોધતાં કોલેજના પ્રિન્સિપાલ ડો.એમ.જી.મન્સૂરીએ શિક્ષણ નીતિની વર્તમાન પ્રસ્તુતતાને ધ્યાને લઈ શિક્ષણમાં માળખાગત ફેરફારોને આવશ્યક ગણાવ્યા હતા. પરિવર્તન પામતા સમાજમાં નવી શિક્ષણ નીતિ સમાજની આવશ્યકતાઓની પૂરતી કરશે તેવો વિશ્વાસ વ્યક્ત કર્યો હતો.

કાર્યક્રમને સફળ બનાવવામાં આઈ.ક્યૂ.એ.સી.ટીમના સદસ્યોએ મહત્વની ભૂમિકા ભજવી હતી.

સાંજ પડી, ઘર આવો વાલમ...

- ચંદ્રકાન્ત પટેલ 'સરલ'

મકાન અને ઘર એ બંને શબ્દ સામાન્ય રીતે ઘરની જ વ્યાખ્યામાં આવે છે. પરંતુ મકાન અને ઘર એ બેયમાં તફાવત છે. ઈંટ, ચૂનો, સિમેન્ટ અને પથ્થરથી જે નિર્માણ પામે છે તે મકાન. જ્યારે પ્રેમ, હેત અને હૃદયની ઊછળતી લાગણીઓથી જે આકાર પામે છે તેનું નામ ઘર. ચૂના, પ્થર, માટી વગેરેથી મકાન બની શકે. બંગલો બની શકે કે ઊંચી હવેલી બની શકે. ઘર નથી બની શકતું. જેમાં પ્રવેશ પામતાની સાથે જ બધો થાક ઊતરી જાય એનું નામ ઘર. અને જેમાં પ્રવેશતાં જ જગતનો ભાર, જંજાળનો ભાર, જવાબદારીનો ભાર વળગી પડે તેનું નામ મકાન. ગુણવંત શાહ ઘરને વિચારતીર્થ-ભાવનાતીર્થ ગણાવે છે. એક જ વિચારના બે માણસો સ્ત્રી અને પુરુષ એક જ જગ્યાએ સ્થિર રહે તેને ઘર કહેવાય. ઘર અને સ્ત્રી બંને એકબીજા સાથે પૂરક રહ્યા છે. ઘર વગરની સ્ત્રી અને સ્ત્રી વગરનું ઘર કલ્પવું મુશ્કેલ છે. એટલે જ આપણા મશહૂર શાયર શેખાદમ આબુવાલા કહે છે:

એ જ દરવાજા, એ જ દીવાલો,
જેને ઘર કહી શકાય એ ઘર ક્યાં છે?

ઘરમાંથી તમે સ્ત્રીને બાદ કરીને ઘરને જુઓ: એ ઘર નહીં, પણ વેરાન જંગલ લાગશે. ઘરને વ્યવસ્થિત રાખી શણગારવામાં, સાફસફાઈ કરવામાં સ્ત્રીનો સિંહફાળો હોય છે. કવિએ અહીં સ્ત્રી વગરનું ઘર કલ્પ્યું છે. વ્યવહારમાં પત્નીને ઘર ગણવામાં આવે છે. કોઈ પુરુષ જ્યારે પરણીને ઘરમાં સ્ત્રીને લઈ આવે છે ત્યારે આપણે કહીએ છીએ કે તેણે ઘર માંડ્યું. અને આ શબ્દ ઉપરથી સ્ત્રીના પતિને, ઘરવાળો કહેવાય છે. અને પુરુષની પત્નીને 'ઘરવાળી કહેવામાં આવે છે.

ઉર્દૂના શાયર 'હાફિઝ' પોતાની એક તાસીરમાં ઘર અને સ્ત્રીની વાત કરતાં લખે છે.:

ચાંદ કો ઢૂંઢને મેં બરબાદ કિયા મૈને વક્ત આપના,
ચાંદ જૈસા ચહેરા ઉનકા દેખા મૈને આશિયાને મેં.

શાયર કહે છે કે ચાંદને શોધવા માટે હું નાહકનો આકાશમાં ફાંફા મારતો રહ્યો. કારણ વગર મેં મારો સમય બગાડ્યો. મેં ઘરમાં આવીને જોયું તો ચાંદ જેવો એક બીજો ચહેરો ઘરમાં ચમકતો હતો. કવિએ અહીં ઘરવાળી ને ચાંદની સાથે સરખાવી છે.

દુનિયાનો જ્યાં છેડો આવે છે તે ઘર. લોકો ભલે ગમે તેવા વૈભવી સ્થળે હોય. મનભાવક બાગબગીચા કે ભલે અવકાશી સફરે નીકળ્યા હોય. પરંતુ તેના મનમાં તો પોતાનું ઘર જ રમતું હોય છે.

આખો દિવસ કામધંધો કરનારને પણ સાંજે ઘર સાંભરે છે. પ્રવાસે ગયેલા પ્રવાસીઓને પણ ઘરનું આકર્ષણ હોય છે. દુનિયાની કોઈપણ વ્યક્તિ એવી નહી હોય કે જેમણે ઘરની અનુભૂતિ ન કરી હોય.

ઉર્દૂ શાયર અહ્લામ ઈકબાલ ઘરની તરસ અને બહારની તરસ વિશે બે-બૂબીથી, સિફતથી કેવી વાત કરે છે તે જુઓ:

ઘૂંટ દો ઘૂંટ પિયા તો થમ ગઈ
તશનગી જો બરસોં કી થી,
ઐસા લગતા થા કિ સમંદર સે ભી,
પ્યાસ નહીં બૂઝેંગી....

શાયર અહ્લામ કહે છે કે હું પ્રવાસમાં હતો ત્યારે મારી તરસ હંમેશા વધતી જતી હતી. પ્રવાસ પૂરો કરીને જ્યારે હું નીકળ્યો હતો ત્યારે મને એવી તરસ લાગી હતી કે આખો દરિયો પી જઈશ. પણ મારા ઘરમાં પ્રવેશી ઘરના માટલામાંથી એક લોટો પાણી પીધું ત્યાં જ તરસ છીપાઈ ગઈ. એક લોટો પાણી જ્યાં વેધક તરસને તૃપ્ત કરતું હોય તો તે ઘરનું પાણી હોય. કારણ કે ઘરમાં પ્રેમ, હૂંફ સદ્ભાવના, આદર અને પોતાના આત્મીયજનનું મિલન છે. એક વિસામો છે, સંવેદનાથી ભરપૂર પ્રેમાળ વાતાવરણ છે અને ઘરની લક્ષ્મી એવી નારાયણી છે.

ઉર્દૂના મશહૂર શાયર મીર તકી મીર સાહેબે તો સૂરજને પણ ઘર શોધતો કલ્પ્યો છે. આ રહ્યો તેમનો વજનદાર

શેઅર:

થકે હુએ શાખ્સ કો મિલ ગયા આબિર ઠીકાના
બના કે આશિયાના વો સો ગયે ઉફક કી ગોદ મેં

દિવસ આખો અગનજવાળા ઓકી ઓકીને થાકી ગયેલો
સૂરજ પોતાને વિશ્રામ મળે તે માટે ઘરને શોધવા નીકળી
પડ્યો છે. સૂરજનું ઘર એટલે ક્ષિતિજ. આખરે સૂરજને ઘર
મળી ગયું અને તે ક્ષિતિજને પથારી બનાવી તેમાં સૂઈ ગયો.

સંગ અને સોબતની અસર પણ જીવન ઉપર પડતી
હોય છે તેવી વાત શાયર નઝીર રૂમી એ ઘરને સાંકળીને
કેવી સિક્કતથી કરી છે તે જુઓ:

શોલે તો ભડકે થે પાસ વાલે મકાં મે નઝીર,
દેખતે દેખતે જલ ગયા આશિયાના મેરા

મોટા શહેરોમાં જગ્યાને અભાવે એક મકાનની અડોઅડ
બીજું મકાન બંધાયેલું હોય છે. બાજુના મકાનમાં આગ
લાગે તો તેની જવાળા પાસે ઊભેલા મકાનને પણ સળગાવી
મૂકતી હોય છે.

-પણ અહીં શાયરે જે સળગવાની વાત કરી છે તે
સાંક્રીતિક અને વ્યંગ્યાર્થ કરી છે. શાયર કહે છે કે અમારું
મકાન એવા મકાનને પડખે અંદેલીને ઊભુ હતું કે જ્યાં
બારેમાસ લડાઈ, ઝઘડા, ટંટા-ફિસાદ ચાલ્યા કરતા તેની
અસર અમારા પરિવારના જીવન ઉપર પણ પડી છે. આવા
પડોશીઓની સોબત અમને પણ સળગાવી ગઈ છે. દગાડી
ગઈ છે. ને છિન્ન ભિન્ન કરી રહી છે. સંગ તેવા રંગની ઉક્તિ
અહીં શાયરે સાર્થક કરતો શેર બેખૂબીથી અભિવ્યક્ત કર્યો
છે. તેને સલામ કરવાનું મન થઈ જાય છે.

મકાન સળગી જાય, પડી જાય અથવા તેમાં નુકસાન
થાય તો તેને સમારી શકાય છે. પરંતુ બેવફાના દગાથી જો
હૃદય સળગી જાય તો તેને સવારી શકાતું નથી. આવી સરસ

વાત ઉર્દૂના શાયર અને પ્રથમ પંક્તિના શાયરની પંગતમાં
સ્થાન પામેલા શાયર જિગર મુરાદબાદી લખે છે.

ખાક હો જાયે જલકર જિગર, ફીર બનતા નહીં,
કાશ વો આશિયાને હોતે, હમ સજા લેતે ફીરસે

ઘરમાં આરામ ફરમાવી રહેલ વ્યક્તિને પોતે સુરક્ષિત
છે એવો ભાવ થતો હોય છે. સ્વતંત્રતાની અનુભૂતિ થતી
હોય છે બહાર નીકળ્યા પછી એવી અનુભૂતિ થતી નથી.
ઘર માત્ર ચાર ભીંતોનું જ બાંધકામ નથી ઘર એટલે તન
અને મનની હળવાશ ને મોકળાશનો અવકાશ છે.

આજના કપરા સમયમાં ઘર બનાવવાનું એ સામાન્ય
વર્ગના માણસનું કામ નથી. તેમાંય રાજકોટ, અમદાવાદ,
દિલ્હી, મુંબઈ, વડોદરા જેવા ગીચ શહેરોમાં તો નાનકડો
બેડરૂમ બનાવવો હોય તો તે માટે કરોડો રૂપિયાનો ખર્ચ
આવે છે.

સામાન્ય માણસે જિંદગી આખી ભાડાના મકાનમાં
અથવા સરકારી પડતર જમીન પર ઝૂંપડાં બાંધી રહેવું પડે
છે. આ વ્યથાને શાયર બશીર બદ્ર પોતાના એક શેઅરમાં
વાણવિ છે.

લોગ તૂટ જાતે હૈં એક ઘર બનાને મેં,
તુમ તરસ નહી ખાતે બસ્તિયા જલાને મેં

અહીં કવિએ વિકાસને નામે તોડી પડાતી, સળગાવી
દેવાતી ઝૂંપડ-પટ્ટીઓની વાત કરી છે મહેનત- મજૂરી
કરીને જીવતો માણસ માંડ-માંડ ઝૂંપડું બાંધી શક્યો હોય
છે. પણ સરકાર વિકાસ કરવા માટે જ્યારે એ ઝૂંપડાં તોડી
પાડે છે ત્યારે ગરીબો પર શી વીતતી હશે એ વિચારવા જેવું
તો છે જ. શાયર બશીર બદ્રનો આકોશ અહીં દેખાય છે.

C/o - 'સંસ્કૃતિ-દર્શન' કાર્યાલય, રતનપરા રો-૧, બાગદરવાળા-
માણાવદર ૩૬૨૬૩૦, મો. ૮૭૩૫૮૦૨૪૨૪

આપણાં ધર્મશાસ્ત્રો એ આપણો અમૂલ્ય પૌરાણિક વારસો છે. તે જીવન જીવવાનો રાહ બતાવે છે. વિશ્વ જ્યારે ભૌતિક સાધનો તરફ આંધળી દોટ મૂકી રહ્યું છે, ત્યારે આપણાં વૈદિક-પૌરાણિક ધર્મશાસ્ત્રો આપણને નીતિમયતા, નિષ્ઠા, પ્રામાણિકતા અને પ્રત્યેક જીવ તરફ આદર ભાવના તરફ દોરી જાય છે. આ ધર્મશાસ્ત્રોના દર્શનમાં પૃથ્વીને સ્વર્ગ બનાવવાનું સામર્થ્ય છે. તે આપણને દરરોજ ઊર્ધ્વગતિ અને ઉત્કૃષ્ટતા તરફ જવાની મંજિલ દર્શાવે છે. જેમ દીવાદાંડી સ્ટીમરને ખડક સાથે અથડાવવાથી બચાવે છે, તેમ ધર્મશાસ્ત્રો અન્ય દુર્ગુણોથી બચાવી સન્માર્ગનો રાહ ચિંધે છે. રામાયણ કહે છે કે, દરેક વ્યક્તિમાં સુમતિ અને કુમતિ રહેલી છે. 'સુમતિ કુમતિ સબ કે ઉર રહહી।' (સુન્દરકાણ્ડ દોહા ૩૮(ક)(ખ)). આપણાં ધર્મશાસ્ત્રો દ્વારા આપણને જ્ઞાન મળે છે કે, આ જગત નાશવંત છે. જેણે જન્મ લીધો છે, તેનું મૃત્યુ થવાનું જ છે. ઈશોપનિષદમાં પણ કહ્યું છે કે, 'इशावास्यं इक्ष्म सर्व' આ બધું જ ઈશ્વરનું જ છે. "Nothing belongs to us." આપણું કંઈ જ નથી.

ધર્મશાસ્ત્રોની વિગતવાર નોંધ લઈએ તો, ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ, અને અથર્વવેદ એ ચાર વેદો છે. ઋગ્વેદ એ સૌથી જૂનો શાસ્ત્રગ્રંથ મનાય છે. (ઈ. પૂર્વે ૩૦૦૦ વર્ષ). તેમાં ૧૦૦૦ મંત્રો-શ્લોકો (hymns) છે. તેમાં અગ્નિ, વાયુ, વરુણ, ઈંદ્ર, સોમ તેમજ અન્ય દેવોની ઉપાસના સમાવિષ્ટ છે. યજુર્વેદમાં દેવોને પવિત્ર આહ્વાન છે. સામવેદમાં સૂરીલું આહ્વાન છે. અથર્વવેદમાં ધ્યાન અને જાદુઈ (ચમત્કારિક) મંત્રો (magical incantation) છે. વેદોનું જ્ઞાન એ જ સાચું જ્ઞાન છે. બાકીનું બધું માહિતીનું આદાન-પ્રદાન છે.

સતપથ બ્રાહ્મણ, તૈત્તેરિય ઉપનિષદ વગેરે બ્રાહ્મણગ્રંથો છે. ગ્રામવિદ્યાન, જૈમનીય અને આર્શોય એ ગૌણ ગ્રંથો છે. આ ઉપરાંત સાંખ્ય અને કૌશિકી મળી શ્રુતિ બને છે.

છાંદોગ્ય ઉપનિષદ, ઈશોપનિષદ, કઠોપનિષદ, તૈત્તેરીય ઉપનિષદ, ઐતરેય ઉપનિષદ, પ્રશ્નોપનિષદ, કેનોપનિષદ, શ્રેતાશ્વરાય ઉપનિષદ, કૌશિકી ઉપનિષદ અને મૈત્રિયનીય ઉપનિષદ એ મુખ્ય ઉપનિષદ છે. ઉપનિષદ શબ્દ ૩૫ +

નિષદ એ બે શબ્દોથી બનેલ છે. તેનો અર્થ છે:ની નજીક જવું. ઉપનિષદો ધર્મદર્શન કરાવી મનુષ્યને ઈશ્વરની સમીપ લઈ જાય છે.

ગૌતમ, આપસ્તંભ, હિરણ્ય કેશી, વશિષ્ઠ, વિષ્ણુ, હારીત, શંખ, લિપિત, માનવ, વૈખાન, બૌધાયન, કાત્યાયન, આસ્વાણ્યન, શ્રુત સૂત્ર, જ્યોતિષ, વેદાંત, નિરુક્ત નિઘણ્ટુ એ કલ્પસૂત્રો છે.

આ ઉપરાંત પાણિનિનું અષ્ટાધ્યાયી, છ દર્શનો, મીમાંસા, ભાસ્યો, રહસ્યો, તેમજ અઢાર પુરાણો એ પૌરાણિક સાહિત્ય છે. પુરાણોને પાંચમો વેદ કહેવામાં આવે છે. 'પુરાણં પંચમં વેદં'(છાંદોગ્ય ઉપનિષદ ૭.૧.૧).

વેદો, દર્શનો, કલ્પસૂત્રો, મીમાંસા, ભાષ્યો, પુરાણો એ દરેક ઉપર અનેક વિદ્વાનોએ પોતપોતની ટીકાઓ લખી છે.

શ્રીમદ ભાગવત એ મહાપુરાણ છે. તેના પ્રથમ સ્કંધમાં મંગલાચરણ, પરમ કલ્યાણનું સાધન, મહર્ષિ વ્યાસનો અસંતોષ, નારદજીના પૂર્વજન્મનું વૃત્તાંત, ઉત્તરાના ઉદરમાં પરિક્ષિતની રક્ષા, પરીક્ષિતનો જન્મ, કલિયુગનાં ચાર આશ્રય સ્થાન, પરિક્ષિતને શ્રાપની પ્રાપ્તિ, પરીક્ષિતનો પશ્ચાત્તાપ, શુકદેવજીનું શુભાગમન વગેરે સમાવિષ્ટ છે.

વિદ્વિતીય સ્કંધમાં પરીક્ષિતના પ્રશ્નો, જીવનની મંગલમયતા, પરમાત્માના સ્વરૂપનું ચિંતન, યોગીઓની ગતિ, સૃષ્ટિ સંબંધી પ્રશ્ન, પ્રશ્નનો પ્રત્યુત્તર, ભગવાનના લીલાવતાર વગેરે સમાવિષ્ટ છે.

તૃતીય સ્કંધમાં ઉદ્ભવ અને વિદુરનો મેળાપ, વિદુરનો બીજો પ્રશ્ન, વરાહાવતાર, દિતિ અને કશ્યપ, જય અને વિજયને સનત્કુમારોનો શ્રાપ, ક્ર્દમ ઋષિનું તપ, માતા દેવહુતિને ઉપદેશ, સાંખ્યશાસ્ત્રની વિચારણા, અષ્ટાંગ યોગનો ઉપદેશ, ભક્તિની મહત્તા, માતા દેવહુતિને જીવનમુક્તિ પદની પ્રાપ્તિ વિષે માહિતી છે.

ચતુર્થ સ્કંધમાં મહાદેવ અને દક્ષનો વિરોધ, દક્ષનો યજ્ઞ, દક્ષયજ્ઞનો નાશ, દક્ષને પુનર્જીવનની પ્રાપ્તિ, ધ્રુવચરિત્ર, પૃથુનું પૃથ્વીપાલન અને પુરંજનોપખ્યાન સમાવિષ્ટ છે.

પાંચમા સ્કંધમાં ભિન્ન ભાષાપ્રયોગ, પ્રિયવત ભગવાન ઋષભદેવની કથા, રાજર્ષિ ભરતનું ચરિત્ર, જડભરત અને રહુગણ ઉદ્દગાર સમાવિષ્ટ છે.

છટ્ટા સ્કંધમાં ભાગવતનો સારસંદેશ, અજામિલની કથા, તેનો સાર, દધીચિ ઋષિની હિતભાવના, વૃતાસુરની પ્રાર્થના તથા તેની કથા સામાવિષ્ટ છે.

સાતમા સ્કંધમા હિરણ્યકશિપુની તપશ્ચર્યા અને વર પ્રાપ્તિ, પ્રહ્લાદ સામે વિરોધ, નૃસિંહ ભગવાનનું દર્શન, સ્તુતિ અને વરદાન, દેવર્ષિ નારદનો સમાગમ, મયાસુરની કથા, ધર્મનું રહસ્ય, દત્તાત્રેય અને પ્રહ્લાદ, સંસારમાં રહીને પરમાત્માપ્રાપ્તિ, દેવર્ષિ નારદનો પુનર્જન્મ વગેરે સામાવિષ્ટ છે.

આઠમા સ્કંધમાં ગજેન્દ્રની કથા, ગજેન્દ્રની પ્રાર્થના, ગ્રાહ અને ગજેન્દ્રનું પૂર્વજીવન, સમુદ્રમંથન, અમૃતનો આવિર્ભાવ, તેનો આધ્યાત્મિક સંદર્ભ, મહાદેવજીનો મોક્ષ, બલિનો સ્વર્ગ પર વિજય, પયોવ્રત, ભગવાનનું પ્રાકટ્ય અને કર્મ, કથાવિચાર સામાવિષ્ટ છે.

નવમા સ્કંધમાં સુકન્યાનું ચરિત્ર, અંબરિષ અને દુર્વાસા, દુર્વાસાની દુઃખનિવૃત્તિ, સૌભરિ ઋષિનો સંમોહ, ગંગાવતરણ, રામાવતાર, દુષ્યંતનો પ્રસંગ અને રાજા રતિદેવની ભાવના સામાવિષ્ટ છે.

દશમા સ્કંધના પૂર્વાર્ધમાં ભગવાન કૃષ્ણનું કારાવાસમાં પ્રાકટ્ય, યોગમાયા વાણી, વસુદેવ અને નંદ, પૂતનાનો પ્રસંગ તૃણાવર્તનો ઉદ્ધાર, કૃષ્ણ ભગવાનનો નામકરણ સંસ્કાર અને બીજી લીલાઓ, યમલાર્જુનનો ઉદ્ધાર, બકાસુર અને અઘાસુરનો વધ, બ્રહ્માને બોધપાઠ, ઘેનકાસુર અને કાલિય નાગ, પ્રલંબાસુર અને દાવાનળથી રક્ષા, ચીરહરણ, ગોવર્ધનધારણ, રાસલીલા, મથુરાગમન, કંસનો નાશ, ગુરુકુળમાં ઉદ્ધવની વ્રજયાત્રા સુધીના પ્રસંગો સામાવિષ્ટ છે.

દશમા સ્કંધના ઉત્તરાર્ધમાં દ્વારકાપુરીની રચના, કાલયવનનો વધ, લગ્ન, શ્યમંતકમણિ, ભૌમાસુરનો વધ, ઉષા અને અનિરુદ્ધનો મેળાપ, પૌંડ્રક અને કાશીરાજા ભગવાન કૃષ્ણની નિત્યચર્યા, રાજસૂય યજ્ઞ, કૃષ્ણ-સુદામાનું મિલન, કુરુક્ષેત્રનું યુદ્ધ, સુભદ્રા હરણ, વૃકાસુરનો નાશ અને વિષ્ણુ ભગવાનની શાંતિ સામાવિષ્ટ છે.

અગિયારમા સ્કંધમાં જીવનનું પરમ કલ્યાણ, ભગવતભક્તનાં લક્ષણો, માયામાંથી મુક્તિ, નારાયણનું સ્વરૂપ, અવતાર વિષે, ભગવાનની ઉપાસના, દત્તાત્રેયના ચોવીસ ગુરુઓ, સત્સંગનો મહિમા, સરળ સાધના માર્ગ, અને ભગવાન કૃષ્ણનું સ્વધાનગમન સામાવિષ્ટ છે.

બારમા સ્કંધમાં છેલ્લી ભાગીરથીની ધારા, કળિયુગનાં લક્ષણો, તેમાંથી ઉગરવાના ઉપાયો, છેવટનો સંદેશ, જનમેજયનો યજ્ઞ, માર્કંડેય ઋષિની તપસ્યા અને વરપ્રાપ્તિ સામાવિષ્ટ છે.

ધર્મશાસ્ત્રોમાં નિરૂપિત ધર્મ-જીવન-સંદેશ

ધર્મશાસ્ત્રોમાંથી નીતિમય રીતે જીવન જીવવાનો સંદેશ મળે છે. ઉ. તરીકે

સત્યં વદ, પ્રિયં વદ (સત્ય બોલો, પ્રિય બોલો)

ધર્મં ચર (ધર્મનું આચરણ કરો)

પ્રજ્ઞાનં બ્રહ્મ (પ્રકૃષ્ટ-શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન એ બ્રહ્મજ્ઞાન છે.)

અહં બ્રહ્માસ્મિ (હું બ્રહ્મ છું.)

તત્ત્વમસિ (તું તત્ત્વ છે.)

અયં આત્મા બ્રહ્મ (આ આત્મા બ્રહ્મ છે.)

શ્રીમત ભગવદ્ગીતાના સાર છેકે, જીવમાત્ર ઉપર દયા રાખી, તેની સેવાને પોતનો ધર્મ સમજવો, સઘળો પદાર્થોને મૃગ તૃષ્ણાની જેમ છોડી દેવા, સઘળા કર્મોમાં કર્તાપિણાનો ભાવ છોડી દેવો, અભિમાનથી દૂર રહેવું, કર્મ કર્યા પછી ફળની આશા ન રાખવી (મ. ગી. ૨-૪૭) સર્વ કાંઈ ભગવાનનં સમજીને સિદ્ધિ - અસિદ્ધિમાં સમભાવ રાખવો, માયા - આસક્તિ માંથી મુક્ત થવું, ગૃહસ્થનો ધર્મ, યોગીનો ધર્મ, વગેરે દર્શાવ્યા છે. સચ્ચિદાનંદ પરમાત્માનું જ્ઞાન જ ઉત્તમ જ્ઞાન છે. ચંચળ અને પ્રમથન સ્વભાવના મનને અભ્યાસ અને વૈરાગ્ય દ્વારા નિયંત્રણમાં રાખી શકાય છે. (મ.ગી. ૬-૩૪-૩૫)

કર્મયોગ અને ભક્તિયોગનો સમન્વય સાધી શકાય છે. શ્રીમદ્ ભગવતગીતાના પ્રથમ બે અધ્યાય છોડી બાકીના સોળ અધ્યાયોમાં વિવિધ યોગો દ્વારા જીવનનું કલ્યાણ સાધી શકાય છે, તે દર્શાવ્યું છે. ગહના કર્મણો ગતિઃ।(મ.ગી. ૪-૧૭), યોગઃ કર્મસુ કૌશલમ્ ।(મ.ગી. ૨-૫૦), સ્થિતપ્રજ્ઞનાં લક્ષણે ।(મ.ગી. ૨-૫૪ થી ૭૨), ચાતુર્વર્ણ્યં મયા સૃષ્ટમ્ । (મ. ગી. ૪-૧૩), સંભવામિ યુગે યુગે।(મ.ગી.૪-૮) વગેરે શ્લોકો દરેક વ્યક્તિને કંઈસ્થ છે. તેમજ તે આપણા જીવન સાથે વાણાઈ ગયેલ છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાના દરેક શ્લોકમાં ઠાંસી ઠાંસીને તત્ત્વજ્ઞાન ભરેલું છે.

રામાયણ અને મહાભારત અનુક્રમે વાલ્મિકી તેમજ વેદ વ્યાસ (ઇ.પૂ.છઠ્ઠી સદી) રચિત મહાકાવ્યો છે. તેની કથા દરેક ભારતીય જાણે છે. મહાભારતમાં યજ્ઞ દ્વારા પૂછેલા દસ પ્રશ્નો અને યુધિષ્ઠિરે આપેલા તેના ઉત્તરો દ્વારા જીવનદર્શન પ્રાપ્ત થાય છે. દુર્યોધનના મુખેથી બોલાયેલ કથન: ‘ ધર્મ જાણું છું છતાં તે આચરી શકતો નથી. અધર્મ જાણું છું છતાં છોડી શકતો નથી.’ દ્વારા વેદ વ્યાસે અધર્મ આચરનારા દરેક વ્યક્તિને પરોક્ષ રીતે એવો સંદેશ આપે છે કે, તે દુર્યોધનથી અલગ નથી. અંતમાં, યુધિષ્ઠિર અને ભીષ્મના સંવાદ દ્વારા આપણને વિષ્ણુ સહસ્રનાભ મળે છે. રામાયણ- સુંદરકાંડમાં હનુમાનજી દ્વારા રાવણને અપાયેલ શિખામણ, છતાં અભિમાની રાવણ દ્વારા તેનો અસ્વીકાર અને છેવટે ધર્મનો જય એ રામાયણનો સાર છે. જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્ય દ્વારા (૮ મી સદી) ભજગોવિંદમ, વિવેક ચૂડામણિ, બ્રહ્મસૂત્ર વગેરે ધર્મગ્રંથો મળે છે. તેમની દ્વૈત- અદ્વૈતિ ફિલસૂફી પ્રસિદ્ધ છે.

હિંદુ ધર્મદર્શનોમાં વિષ્ણુદેવ પંડિત, યોગેશ્વર રચિત શ્રીમત ભાગવત, દુર્ગાશંકર શાસ્ત્રી દ્વારા પુરાણ વિવેચન, શ્રી રમણલાલ શાસ્ત્રી દ્વારા ભાગવત રત્નમંજૂષા, શ્રી ડોંગરેજી મહારાજ દ્વારા લખાયેલ ભાગવત રહસ્ય, વલ્લાભાચાર્ય દ્વારા ભાગવતાર્થ, શ્રીમતી એસ્તર સોલોમન

દ્વારા લખાયેલ ધર્મ દર્શન, M.S.U. વડોદરાના શ્રી જયંત ઠાકર દ્વારા ષડદર્શન, પાંડુરંગ આઠવલેજી દ્વારા લખાયેલ વિવિધ ધર્મશાસ્ત્રોનું દોહન, તથા પંડિત રામશર્મા આચાર્ય દ્વારા લખાયેલ ધર્મગ્રંથોનું વિવેચન ઉલ્લેખનીય છે. આચાર્ય આનંદશંકર ધ્રુવે ધર્મને વ્યાખ્યાપિત કર્યો છે.

આપણા ધાર્મિક સાહિત્યમાં પ્રાતઃકાળથી ઊઠીને રાત્રે સૂવા સુધીના દૈનિક શ્લોકો દરેક ભારતીયને કંઠસ્થ છે. આ બાબતમાં પરમ સ્વાધ્યાયી પાંડુરંગ આઠવલેજીનું યોગદાન પ્રશંસનીય છે. તેમણે આમ આઠમી સુધી આ શ્લોકો પહોંચાડ્યા.

હિંદુ ધર્મમાં વિજ્ઞાન પણ નિહિત છે. જો હિંદુ ધર્મગ્રંથોમાં આપેલ નીતિનિયમોનું દરેક વ્યક્તિ યોગ્ય રીતે પાલન કરે તેને વૈદ-ડોક્ટર પાસે જવાની જરૂર ન રહે.

આમ સમગ્ર રીતે જોતાં, આપણાં ધર્મગ્રંથો નીતિમય જીવન તરફનું જીવન દર્શન કરાવે છે. હાલની કોવિડ-૧૯ની મહામારીમાં પણ જો ઉપરોક્ત નીતિનિયમોનું પાલન કરવામાં આવે તો આ મહામારીથી દૂર રહી શકાય તેમ છે. Lets us follow them.

B|3|19 સમર્પણ સોસાયટી, વલ્લાભ વિધ્યાનગર ૩૮૮૧૨૦
સંપર્ક સૂત્ર:૯૭૨૬૨૩૫૮૨૦

॥ વિદ્યાવૃત્ત ॥

ગો.જો.શારદામંદિર પ્રાથમિક વિભાગમાં વૃક્ષારોપણ કાર્યક્રમ યોજાયો

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત ગો.જો.શારદામંદિર પ્રાથમિક વિભાગમાં ૪-ગુજરાત ગર્લ્સ બટાલિયન એનસીસી આણંદના કાર્યકારી કમાન્ડ અધિકારીના માર્ગદર્શન હેઠળ સામાજિક દૂરી તથા માસ્ક સાથે વૃક્ષારોપણ કાર્યક્રમ યોજાયો હતો, જેમાં ૩૦ કેડેટ્સ તથા શાળાના મુ. શિક્ષિકા જિગીશા શાહ, થર્ડ ઓફિસર (ANO) રેશ્મા પરમાર તથા સીનિયર જીસીઆઈ પત્તા જોષીએ ભાગ લઈ વૃક્ષોનું મહત્ત્વ તથા પર્યાવરણના બચાવ અંગે બાળકોને જાગૃત કર્યા હતા.

સવાર સવારમાં શેરી માંહેની ઘૂળ ઉડાડતી ઝીપ નીકળી ત્યારે દેવલ બહાર ઓટલે બેસી એનો ચોટલો ગુંથતી હતી. ઝીપ નીકળી ગયા પછી એની પાછળ ગામના મુખી મેરાઈની છોકરી નબુ નીકળી એને દેવલે પૂછ્યું

“અલી છોડી, કોને ત્યાં આવી હતી? ”

“તમને ખબર નથી દેવલ બોન ?”

“ના ભઈ ”

“એલ્યા બાબર ઝવેરકાકાની હંસાને જીયાણાનું તેડવા ઝીપ આવી હતી..”

બોલતાં બોલતાં નબુ નીકળી ગઈ. દેવલે હંસાને જીયાણાના આણાની વાત સાંભળી. મણ એકનો નિહાકો નાખ્યો.... હજુ તો હંસાના લગ્ન થયાને પૂરા બે વર્ષય થયા નથી ને એક છોકરાની મા બની ગઈ અને સાત સાત વરસના દામ્પત્ય જીવનમાં ખોળો ન ભરાણો એમાં શું એની એકલીનો વાંક ? ચોટલો ગુંથતા દેવલનાં હાથ થંભી ગયા. એ અતિતમાં સરી પડી અને વાંક કાઢનારા પાછા સાવ નજીકનાં સગા સાસુ-સસરા ને નઠારી નાણંદ કેવાં સ્વાર્થા.....?

એના એ જ સાસુ-સસરા, જ્યારે પોતે પરણીને પહેલીવાર હેબતપુર આવી ત્યારે કેવા બે મોઢે વખાણ કરતા હતા ? કે અમારી દેવલ વહુ લાખોમા એક છે. અને પતિ અમ્રતની તો વાત પૂછો માં સાવ ભોળો પણ રંગરસિયો જબરો એ પણ એની ઓળઘોળ ક્યાં ન હતો. પ્રાણ પાથરી અમ્રત હથેળીમાં એને રાખતો. બન્ને વચ્ચે મનમેળ સારો હતો જાણે જનમોજનમનાં સાથી ન હોય..... ?

આમ સાસરવાટમાં એને તો સુખનો સૂરજ ઊગી નીકળી આવ્યો હતો. અમ્રત દિલથી તેના પર અમ્રતનાં મેહ એવો વરસાવતો કે એ એમાં ભીંજાઈ રહેતી, દામ્પત્ય જીવનમાં ચાર વરસ તો કેમ વીતી ગયા એ ખબર ન પડી. સુખનાં દસેય દરવાજા દેવલ માટે ખૂલી રહ્યા, એને પિયરિયું પણ

વિસરાઈ ગયું હતું. પણ જગતમાં સુખનાં દિવસોને સરી જતાં ક્યાં વાર લાગે છે ?

પરંતુ બિચારી દેવલને ખબર ન હતી કે જે સગાં વડાલાં પ્રેમ વરસાવતાં એ વંશભૂખ્યા હતા એમની ધીરજ હવે ખૂટી હતી. એમણે ઉધામા આદર્યા. ગળ્યા મધ જેવી મીઠી વાણી બોલતી સાસુ એ ધીમે ધીમે ઝેર ઓકવાનું શરૂ કર્યું. સૌ પ્રથમ તો અમ્રતનાં કહેવા પ્રમાણે મોટા સ્ત્રી-રોગ નિષ્ણાત ડોક્ટર પાસે દેવલની તપાસ કરાઈ. નકરી સુગ ચડે એવી. ગળે ન ઊતર. એવી દવાઓ લેવાની છતા કામ ન થયું. એટલે ભુવા-ભરાડી અને તાંત્રિકના ઘરમાં ઉતારા થયા. અનેક ઉપચારો એની એકલી પર થતા રહ્યા.

સામે અમ્રતને કશું જ નહીં. એ તો પુરુષ ખરોને એનું કઈ હોય નહીં એવું માનતા હતા. અને આપણો સમાજ..... એક સ્ત્રીને પેટ સંતાન ન જન્મે ત્યારે બસ એકલી સ્ત્રીને જ ખામીવાળી ઠરાવી દોષનો ટોપલો એની માથે ઢોળતો આવ્યો છે. જો કે અમ્રતનો દેવલને સાથ હતો ત્યાં સુધી તકલીફ ન હતી પણ કેટલાક ચૌદશિયાએ અમ્રતના કાન ભંભેર્યા “અરે અમ્રત....!” તારે પરિવારમાં વાંહે વંશવેલો નથી ટકાવી રાખવો છે કે શુ? ભલા તારી વહુ દેવલને છોકરા નહીં થાય. તેથી આવી વાંઝણીનો મોહ મૂકી બીજી બાઈ કરી લે.... નહિતર તારા કુળમાં પછી કોઈ વાંસ નાખે એવું નહીં રહે.

આવી કાનભંભેરણીથી ભોળો પ્રેમાળ પતિ અમ્રત ભોળવાયો. એણે એની મૂંઝવાણ રજૂ કરતા કહ્યું,

“દેવલને હું ફારગતી આપી દઉં પછી મને આ ઉંમરે બીજી બાઈ કોણ આપે.... ?” “બાઈ શું જીવાન છોકરીઓ ય મળી જાય એ માટે પ્રેમપાન વાળા સુરતી રસિકને મળી લે એ બધા દલાલોને ઓળખે છે.”

અમ્રત અને એનો બાપ રસિકને મળ્યા ને છોકરી લેવાની વાત કરી. ત્યારે રસિકે સોલાપુર જેકબને ફોન કર્યો. તો એણે કહ્યું કે રૂપાળી છોકરી પણ પચાસ હજાર છોકરીના મા-બાપને આપવાના અને પાંચ મારી દલાલી. આમ, અમ્રતને એનો બાપ તૈયાર થયા. ત્યારે રસિકે બે હજાર માગ્યા. આમ અમ્રતે સોદો નક્કી કર્યા. બસ પછી તો પોતાને ફારગતી આપવા માટેના પગરણ મંડાયાં. સાસરિયામાં સુખ

રેલાવતી ચાંદનીને અભાગાણીનું ગ્રહણ લાગ્યું. ઘરમાં વાતે વાતે મેણાંટોણો, પજવણી અને મારફૂટનો ત્રાસ મંડાયો. બસ મૂળ એનકેન પ્રકારે અમ્રતે બીજા પત્ની કરવા ફરગતી લખી આપીને કાઢી મૂકી ત્યારથી અહીં પિયરમાં બાપને આશરે બેઠી હતી. દિશાએ ગયેલ દેવલનો બાપ પાછો આવ્યો તોય દેવલ એટલે સુનમુન બેઠી હતી. એના બાપે જોયુ તો દેવલનાં ચહેરા પરથી દુઃખ ભુસાતું ન હતું. એ અતિતને ભૂલવાં ઘણું મથતી હતી. પણ પોતાની ખાલી કુખનું દુઃખ એને અકળાવી નાંખતુ હતું. આથી દેવલના બાપ વેલશીએ કહ્યું; “અરે બેટા, તને કટલી વાર વખત કહ્યું તું દિવસના સપના જોવાનું મેલી દે....પ....તું.”

દેવલના પગલાં ઘરમાંથી ગયા ને હજી એક સમાહ ન થયું ત્યાં રૂપિયા સતાવન હજારનો ખર્ચ કરી અમરશી અને રસિક સોલાપુર જઈને છોકરી લઈ આવ્યા. નાજૂક, નમાણી અને વાને ઊજળી વહુ ઘરમાં આવતા અમ્રતના ઘરના હરખાઈ ગયા. છોકરી હિન્દી ભાષી હતી. પણ ગુજરાતીય બોલી શકતી હતી. ઘરનાં કામકાજેય સારી હતી. અમ્રતની મા અને બહેન નવી આવેલ છોકરીના વખાણ કરતાં થાકતા ન હતા. પરંતુ આસુંડા પાડતી ગયેલ દેવલનો નિહાકો લાગ્યો કે ગમે તે થયું. સોલાપુરથી અમ્રત લાવ્યો હતો એ છોકરી રાત્રે સૌને સૂતા મુકી ઘરમાં હાથ પડયા સોનાના બે દોરા લઈ ભાગી નીકળી. સવારે અમ્રતના ઘરે ઢેકારો બોલી ગયો. બહુ તપાસ કરી. પોલીસ ખાતામાં જાણકરી. છેક સોલાપુર સુધી અમ્રત જઈ આવ્યો પણ વ્યર્થ. છોકરીનો પત્નો ન લાગ્યો તે ન જ લાગ્યો. અમ્રત ભાંગી પયો. એને જબરો આઘાત લાગ્યો. જે ભૂલવા માટે દારૂના રવોડે ચડી ગયો. આખરે એ બીમાર પડ્યો. ગામડાનાં ડોક્ટરે સાચું નિદાન ન કર્યું. આથી અમ્રતની જિંદગી બગડી ગઈ. શરૂશરૂમાં અમ્રતને તાવ આવવા લાગેલો ત્યારે એણે ટી.બી. છે એવું કહી ઇલાજ કર્યો. પણ તાવ ઊતર્યો નહીં. બીજા ડોક્ટરે ડાયાબિટીસની દવા આપી. પણ બીમારીમાં ફેર ન પડ્યો. આખું શરીર લેવાઈ ગયું. ખોરાક બંધ થઈ ગયો. હાથે પગે સોજા ચડવા લાગ્યા.

અંતે અમદાવાદ ઈરવિન હોસ્પિટલના વડા સર્જન ડૉ. શેખાવત સાહેબે સાચું નિદાન કર્યું અને કહ્યું કે અમ્રતની બન્ને કિડની ખલાસ થઈ ગઈ છે. હવે તો કોઈ એને કિડની આપે તો એનું આયુષ્ય ટેકે. હવે આવા કપરા સમયે અમ્રતના મા-બાપ કે બહેન તેમજ મામા-મામી કોઈ અમ્રતને કિડનીનું દાન આપવા તૈયાર થયા નહીં.

ત્યારે શેખાવત સાહેબે અમ્રતના મા-બાપને કહ્યું કે કોઈ કિડનીદાતા મળી આવશે ફોન કરીને તમને બોલાવવામાં આવશે. અને રજા આપી ભાગ્ય જોગે થોડા દિવસોમાં ઈરવિન હોસ્પિટલમાંથી ફોન આવ્યો અમ્રતને લઈને તુરત આવો કિડનીદાતા મળી આવ્યા છે. અમ્રતને લઈને તુરત હોસ્પિટલ પહોંચી ગયા. ડાયાબિટીસ, બી.પી. વગેરે કંટ્રોલ કરવા ઈન્જેક્શન અપાયા. બીજા દિવસે બે કલાકની સતત મહેનત બાદ અમ્રતનું ઓપરેશન કરી કિડની પ્રત્યારોપણનું કામ સફળતાથી પાર પાડ્યું.....

આથી હોસ્પિટલમાંથી અમ્રતને રજા આપી ત્યારે અમ્રત અને તેના મા-બાપે સાહેબનો ખૂબ ખૂબ આભાર માનતા કહ્યું : “બોલો સાહેબ, કિડનીદાતા કયા છે એને કંઈ આપવાનું છે ? ”

“અમારી ડોક્ટરોની ફરજ છે કે દર્દીને સાજો કરવા માટે અમારો આભાર માનવાનો ન હોય અને ખરેખર તમારે આભાર માનવો હોય તો તેનો માનો કે જેણે પોતાના આયુષ્યમાંથી અડધું આયુષ્ય કિડની દાન રૂપે તમને આપ્યું....”

“એ કોણ ? અને કયાં છે ? ”

“પરા વિસ્તારમાં આવેલ ભગિની પ્રા. શાળામાં એ આચાર્યા છે.”

અમ્રત અને તેના મા-બાપ કિડનીદાતાને જોવા તલપાપડ થઈ રહ્યા . એક ઓટોમાં તેઓ ભગિની પ્રા. શાળામાં આચાર્યાની ઓફિસમાં ગયા. તો એ હેબતાઈ ગયા. અમ્રત બોલ્યો :

“દેવલ તું.....?”

શારદા સોસાયટી, બોટાદ

संधिवा

- तुषार देसाई

मोहिनीबा केटलाक दिवसथी अहु व्यग्र उता. अंते अेक दिवस तेमणे दीकराने कहीने 'काशीबा अनाथश्रममां अेडमिशन लीधुं अने जरूरी कपडां -लतां, दवाओ वगेरे लथ त्यां रडेवा गया.' दीकरी - जमाथअे पूछ्युं तो झोनमां रडतां रडतां कहुं, "भारा प्रत्ये दीपक-दामिनी (छोकरा वहु) तरङ्गथी अहु ज भराभ वर्ताव थतो હતો. મારે કોઈ બાબતમાં બોલવાનું નહિ, ટી.વી. જોવા હોલમાં બેસવાનું નહિ, ઘરે કોઈ આવે ત્યારે અંદરના રૂમમાં જ રહેવાનું. જે થાળીમાં મૂકે તે જમી લેવાનું, બાળકો સાથે વાત નહિ કરવાની, કોઈ પણ બાબતમાં મારી પસંદ - નાપસંદ પૂછવાની નહિ. દીકરી પણ સાંભળીને આશ્ચર્ય પામી.

એકાએક આવું કેમ થઈ ગયું ? દીકરી વિચારવા લાગી. વર્ષો સુધી તો મોહિનીબા પ્રત્યે અહુ સારું વર્તન હતું.ફ તેણે

ફોન કરીને બાનાં પાડોશીઓને પૂછ્યું પણ કોઈ સંતોષકારક કહી ન શક્યું.

દીકરી - જમાઈ ઘરડાંઘરમાં બાને મળવા ગયા. ત્યાં બાએ મોં ખોલ્યું, "એકાદ વરસથી સંધિવાને લીધે હાથ-પગ અને અન્ય અંગોની હલચલ બરાબર થતી નથી. દવાઓ કરી, પણ ખાસ ફરક નથી. ઘરનાં જે કામ હુ કરતી તે હવે થતાં નથી. એટલે દીપક - દામિનીનું વર્તન બદલાયું અને મને હડધૂત કરવા માંડી. સૌને કામની આશ ?"

દીકરી - જમાઈ સાંભળીને આઘાતથી સ્તબ્ધ થઈ ગયાં !

૧૬/૫, ગોદાવરી ફ્લેટ-૧, ઓડા ફ્લેટ સામે, વાસણા,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૭
મો. ૯૪૨૭૪૫૪૫૧૮

॥ લઘુકથા ॥ ૨

ઓમ નમઃ શિવાય

- નટવર આહલપરા

રવિવારની સવારે ઓફિસનો પટાવાળો કોન્ટ્રેક્ટરનાં ફાઈનલ બિલ્સમાં સહી કરાવવા માટે આવ્યો. સાહેબે બિલ્સ લઈને પટાવાળાને રજા આપી.

ઇજનેરના હાથમાં કોન્ટ્રેક્ટરના આશરે પાંચ લાખનાં બિલ્સ હતાં. બિલ્સને ધ્યાનથી જોયા પછી ઇજનેરની આંખ સામે રંગીન ટી.વી., ફોન, ફીઝ, ઘરઘંટી ને એવું તો કેટેકટલુંવ પસાર થઈ ગયું. પાંચ લાખના બિલ્સ એટલે ? ઇજનેર મનમાં મનમાં ઊડતાં હતાં કે, આ વખતે કોન્ટ્રેક્ટર પાસેથી તગડી રકમ ઓફ્રવવી છે. પચાસ હજાર જેવું તો ખરું જ.... ! તેમણે બિલ્સમાં ફટાફટ સહી કરવા માંડી.

પછી તો તેમના ચહેરા પર સ્મિત ખંધાઈ રહ્યું. કોણ જાણે કેમ સામે પહેલા જૂના, નાખી દેવા જેવા કાગળમાં ઓમ નમઃ શિવાય લખી રહેલી તેની દશ વર્ષની પુત્રીએ પૂછ્યું : "પપ્પા, તમેય મારી જેમ 'ઓમ નમઃ શિવાય.....' 'ઓમ નમઃ શિવાય.....' લખો ને ? "

દિગ્મૂઢ એવા સાહેબના હાથમાંથી બિલ્સ સરી પડ્યાં.....

શ્રી પવનતનય ૧૦૧, એસ્ટર ફ્લેટસ, શ્યામલ સ્કાય લાઈફ એપા. સામે, આર્થલેન્ડની નજીક, સ્પીડવેલ પાર્ટી પ્લોટની પાછળ, અંબિકા ટાઉનશીપ, મવડી એરીઆ, નાના મવા રોડ, રાજકોટ-૩૬૦૦૦૫,
મો. ૯૯૭૪૦૦૯૦૪૨

INDUKAKA IPCOWALA COLLEGE OF PHARMACY (IICP)

Dr. Harshaven V. Patel

Indukaka Ipcowala College of Pharmacy is established since 2004, approved by PCI (Pharmacy Council of India) and AICTE (All India Council for Technical Education). Institute was initially affiliated to Sardar Patel University in 2004 and subsequently with Gujarat Technological University (GTU) in 2008 and from 2020 institute is a constituent institute of Charutar Vidya Mandal University (CVMU). CVMU is established under visionary leadership of present chairman of CVM, Er. Shri Bhikhubhai B. Patel. Indukaka Ipcowala College of Pharmacy is one of the constituent institute of CVMU. The institution was started with an idea of providing an opportunity to the students and to nurture the pharmacy profession in Charotar area, but now it has students from all over Gujarat. With the excellent labs, library and experienced teaching faculties and infrastructural facilities that the college aiming for higher growth. From the year 2010 M. Pharm course was started in Pharmaceutical Analysis and Pharmaceutics with an aim of providing research orientated professional education to meet the ever-changing demands of the industry and academics. Dr. Chhotubhai L. Patel, formerly an Executive Engineer in Gujarat Electricity Board, succeeded shri H.M. Patel as the Chairman of Charutar Vidya Mandal in 1944. Dr. C.L.

Patel, a man with Midas touch, realised the need of to today's fiercely competitive world and established New Vallabh Vidyanagar to set up new educational institutes. It is a mushrooming satellite tower ship about 5 km away from Vallabh Vidyanagar spreading over one hundred acers of land near Karamsad, Mogri and Gana.

Salient features:

- » Permanent and experienced teaching faculty.
- » Entrepreneur guidance cell for the start-up.
- » Fully functional counselling cell.
- » Peaceful, lush green, landscaped, Wi-fi enabled campus, Medicinal plant garden.
- » Sports and recreation facility in the campus.
- » Sophisticated analytical instrumentation lab (like UV spectroscopy, HPLC, HPTLC, Tablet machine, Cell analyser, Probe sonicator etc.)
- » Separate hostel facility for boys and girls in the campus, canteen in the campus.

Vision:

To become a Centre of Excellence for learning and research and thereby bridge the academia and industry, by harnessing the creative and innovative capabilities of

young minds, thus inculcating the sense of community pharmacy for upliftment and welfare of the society.

Mission:

To provide competent pharmacists to the community.

To promote and encourage industry-oriented research at post graduate level.

To create awareness about pharmaceutical care in the community.

To enhance dynamic leadership skills rooted in Indian ethos.

To contribute at global level by creating a synergy between the academia and community through scientific research.

Academics:

We offer Bachelor of Pharmacy (B. Pharm) program of Four years/ 8 Semesters and have 60 seats, Master of Pharmacy (2 years/ 4 semesters) in Pharmaceutical Analysis (15 seats) and Pharmaceutics (15 seats). College also offers Ph.D. Program in Pharmaceutical sciences. Various departments like Pharmaceutical Chemistry and Analysis, Pharmaceutics, Pharmacology and Pharmacognosy are well established with well-equipped modern instruments required for academia and research in the college. Institute has talented and knowledgeable faculties to provide quality education to students. Amongst the faculty members many of them are Ph.D. degree holders and 6 faculties are pursuing their Ph.D. from well reputed

universities. The institute maintains state of art facilities in all the departments with excellent audio-visual aids to enhance the quality of learning. Students are well exposed to the latest developments in technology through lectures, seminars and conferences delivered by eminent professionals from the industry and researchers from various institutes.

State of the art infrastructure:

Institute has fully equipped labs and instrumentation room comprising of HPLC, HPTLC, UV, Automated Cell analyser, Dissolution test apparatus, Fluidized bed dryer, Brookfield viscometer, stability chamber, Tissue Homogenizer and many more instruments needed for imparting practical knowledge about the pharmacy field. Institute has fully equipped computer labs for the students. We have more than 40 computers with free internet access. We also have wifi facility for students and faculty members. Institute has well organized library facilities for the students and faculties. It houses for pharmacy-oriented books, journals, magazines and other general knowledge book and magazines and many more books.

Research and Development Cell:

IICP had always made extra efforts in promoting research and development through courses run by the various departments and sponsored programs funded by national organization and industries. Majority of B. Pharm and M. Pharm students have completed their

projects under the guidance of faculties of various departments. Institute organises industrial visits in different industries for the students to expose them about manufacturing process. Faculties of the institute had received research grants from various government funding agencies like AICTE and GUJCOST. Faculties of the institute had carried various research projects and had published their research work in various national and international reputed journals. Institute had organized various seminars, conferences, webinars and workshops for students and faculties to upgrade their knowledge to become sound and competent in the community. Institute is frequently organizing refresher courses sponsored by Gujarat State Pharmacy Council for the registered pharmacists. Many faculty members had delivered their talks and lectures as a guest in various pharmacy institute programs.

Activities for Students:

Institute organizes various Co-curricular and Extra Cocurricular activities under various cell like Sports, Women Development Cell, Red-Ribbon, National Service Scheme and many more cell. Various sports activities in indoor sports activities like carrom competition, chess competition, table tennis and many more and outdoor sports activities like cricket matches, volleyball competition, Badminton competition, and many such activities are organised to develop the sportsman spirit amongst the students. Various extra cocurricular activities like elocution competition, Rakhi making

competition, pharma leaflet making, pharma rangoli, pharma model making competition and many more are been organised for the overall development of students. Women development cell focuses more on empowering girls and motivates them to be competent enough for the community. Women development cell organises activities like mehndi competition, poster competition on “save girl child” theme, seminars on women’s rights and safety, women empowerment for the students. Red ribbon club of the institute organises blood donation camp and thalassemia check-up camp for the students and faculty members, also organ donation webinar was arranged by RRC team for the awareness about donation of organ. Several other activities for the community are been organised by the NSS (National Service Scheme) team of the institute to instil the sense of humanity and brotherhood amongst the public community. NSS camp had been organised in the village area and various awareness programs are been conducted in the villages. Several activities like Swachta abhiyan is organised and by cleaning the college area and spread awareness about cleanliness, world No tobacco day celebration, traffic awareness seminar on “road accident and safety”, workshop on swachta action plan.

Students Achievements:

Students of IIPC had participated in student exchange program organized by Gujarat Technological University under the scheme of International Experience

Program. In that program students went to Canada for one semester for their studies in Canadian university. Students of our institute had acquainted jobs in various pharmaceutical companies namely ZYDUS, CADILA, TORRENT, SUN PHARMA and many more. Our PG students had received Gold Medal from Gujarat Technological University for their academic performance. Students had also won prizes in subject technical

research paper presentation in conference, in poem recitation, elocution competition at national level. Students are not only talented in academics they are also sound in sports activities as they had participated in various state and national levels sports games and had received medals and trophies for winning.

Dean Pharmacy, CVM University
Principal, IICP, New Vallabh Vidyanagar

॥ प्रतिभाव ॥

જીવન સંઘ્યા - આથમતી સંઘ્યાનું પ્રસન્ન દામ્પત્ય

આર. પી. પટેલ, આણંદ (હાલ : ન્યૂજર્સી)

‘વિ-વિદ્યાનગર’ સામયિકના ઑગષ્ટ - ૨૦૨૧ ના અંકમાં ‘પ્રાથમ્ય’ અંતર્ગત પ્રકાશિત ‘જીવનસંઘ્યા’વિશેનો ડૉ. એસ. જી. પટેલ સાહેબનો લેખ વાંચ્યો. સમસંવેદનાની અનુભૂતિ કરાવતા હૃદયસ્પર્શી લેખ માટે લેખકને અભિનંદન પાઠવી પ્રસન્નતા અનુભવું છું.

વાર્તાતત્ત્વ ધરાવતા આ ચરિત્રાત્મક નિબંધમાં પાત્ર પ્રસંગ દ્વારા આથમતી સંઘ્યાનું પ્રસન્ન મધુર દામ્પત્ય જીવનનું શબ્દચિત્ર અંકિત થયું છે. તેમાં નિરૂપિત પાત્રો - જીવન જીવવાની અદ્ભૂત જડીબુટ્ટી ધરાવતું પ્રેરણાદાયી વ્યક્તિત્વ મોતીકાકા; તીજોરીમાં સંતાડી રાખનાર પતિના સુખની હિત ચિંતા કરતાં સુધામાસી; ચોરી કરવા આવેલ પણ મોતીકાકાના માનવતાભર્યા વ્યવહારે અને અવસાને પ્રાયશ્ચિતભર્યું રુદ્ધન કરતો ચોર-ખરેખર માનવતાનાં ભેરુ છે, જે આચાર - વિચાર - વ્યવહારે જીવંત તથા હૃદયસ્પર્શી બની રહે છે.

લેખકે નિબંધને આરંભે આપણા દેશના વૃદ્ધોની સ્થિતિ - પરિસ્થિતિ - સમસ્યાઓ વિશે પૂર્વભૂમિકા બાંધી એથી વિપરીત લેખના પાત્ર - પ્રસંગો થકી આથમતી સંઘ્યાનું પ્રસન્ન દામ્પત્યનું શબ્દચિત્ર મૂક્યું છે. તો લેખને અંતે વૃદ્ધોની નવી પેઢી દ્વારા જાણે-અજાણ્યે થતી ઉપેક્ષા વૃત્તિ પ્રત્યે ઇશારો છે. સમાપનમાં દુઃખો - વેદના ભૂલી પ્રસન્ન દામ્પત્યજીવન થકી સહજીવન માણી લેવાનો, જીવન બાગની મહેલક મૂકી જવાનો પ્રેરક જીવન સંદેશ છે.

॥ आयुर्वेદ ॥

વર્ષાઋતુ: આહાર-વિહાર

- સુલક્ષણા આર. જાયભાયે

પરિચય:

આયુર્વેદ એક ભારતીય પ્રાચીન ચિકિત્સા વિજ્ઞાન તરીકે ગણાય છે. આયુર્વેદની ઉત્પત્તિ ૫૦૦૦ વર્ષ પહેલાં થઈ છે.

આયુર્વેદનું પ્રયોજન:

“સ્વસ્થસ્ય સ્વાસ્થ્ય રક્ષણ આતુરસ્ય વિકાર પ્રશમન ચ”

અર્થાત સ્વસ્થ વ્યક્તિના સ્વાસ્થ્યનું રક્ષણ અને રોગીના રોગનું શમન કરવું એ જ છે.

પરંતુ આયુર્વેદ હંમેશા વ્યાધિ (રોગ)ની ચિકિત્સાથી વધુ રોગને અટકાવવા માટે યોગ્ય આહાર તેમજ જીવન-શૈલીના યોગ્ય પાલનને વધુ મહત્ત્વ આપે છે (૧). સામાન્ય રીતે ઋતુઓ બદલાવાના કારણે આપણી આસપાસના વાતાવરણમાં ઘણા બદલાવ આવે છે જેની સીધી અસર આપણા સ્વાસ્થ્ય પર થાય છે. ઋતુ અનુસાર જીવનશૈલી અને આહારમાં ફેરફાર કરવો અનિવાર્ય છે. આયુર્વેદાનુસાર ઋતુના બદલાવાથી ઋતુસંધિ કાલમાં શરીરમાં દોષ વિષમતા થવાથી ઘણા રોગોની ઉત્પત્તિ થાય છે. આયુર્વેદ ચિકિત્સામાં ઋતુચર્યાનું અધિક મહત્ત્વ છે. ઉત્તમ આરોગ્ય (સ્વસ્થ શરીર) માટે ઋતુચર્યાનું જ્ઞાન મહત્ત્વપૂર્ણ છે, અને જીવનશૈલીમાં ઋતુપ્રમાણે ફેરફાર અનિવાર્ય છે.

અત્યારના આધુનિક સમયમાં અને ઝડપી જીવનમાં, આમજનતા ઋતુ પ્રમાણે પચ આહાર-વિહાર, વસ્ત્ર તથા અન્ય જીવનશૈલીમાં ફેરફાર કરવા માટે અજાણ છે. જેના કારણે શારીરિક સ્થિતિ (સ્વાસ્થ્ય) અવ્યવસ્થિત થઈ જાય છે. જેના પરિણામ અનુસાર સ્થૌલ્ય (મોટાપણું), મધુમેહ (ડાયાબિટીસ) અને બ્લડપ્રેસર જેવા ઘણાં રોગો પેદા થાય છે. સામાન્ય રીતે જીવનશૈલીગત રોગો વાતાવરણ અને શરીરના અનુચિત સંબંધથી જન્મ લે છે. જીવનશૈલીગત રોગો તરત નથી થતા, પરંતુ એ ખૂબ જ ધીરે-ધીરે ઉત્પન્ન થાય છે અને એનો ઈલાજ મુશ્કેલ થઈ જાય છે.

આયુર્વેદ અનુસાર ઋતુઓનું વર્ગીકરણ :

આયુર્વેદમાં સૂર્યની ગતિઅનુસાર વર્ષને બે ભાગ (આયન) માં વિભાજિત કરવામાં આવે છે. જેને ઉત્તરાયન અને દક્ષિણાયન કહેવાય છે. બંને આયનમાં ૩ ઋતુઓ હોય છે. તેમજ એક વર્ષમાં ૬ ઋતુઓ હોય છે.

ઉત્તરાયનની ઋતુ:	દક્ષિણાયનની ઋતુ:
૧. શિશિર	૧. વર્ષા
૨. શરદ	૨. વસંત
૩. હેમંત	૩. ગ્રીષ્મ

ઉપરોક્ત દરેક ઋતુમાં બે મહિના હોય છે.

વર્ષાઋતુ: વર્ષાનું દરેક પ્રાણીમાત્રના જીવનમાં વિશેષ મહત્ત્વ છે, કારણ કે પાણી વગર જીવન સંભવ નથી. પૂર્ણ જીવસૃષ્ટિ વર્ષાઋતુ પર નિર્ભર હોય છે. એટલે જ કહેવાય છે કે જલ એ જ જીવન.

દરેક ઋતુઓમાં વર્ષાઋતુનું પ્રાકૃતિક સૌંદર્ય આહ્લાદક અને મન પ્રફુલ્લિત કરનારું હોય છે. આકાશની શોભા કાળા વાદળથી અતિ વધી જાય છે. વર્ષાઋતુમાં પ્રાકૃતિક સૌંદર્ય સાથે રક્ષાબંધન, જન્માષ્ટમી, કેવડાત્રીજ અને ગણેશચતુર્થી જેવા તહેવારોની રમઝટ પણ હોય છે.

વેદોમાં વર્ષાઋતુથી સંબંધિત અનેક સૂક્ત છે. જેમ કે પર્જન્ય સૂક્ત (૨વેદ ૭/૧૦૧, ૧૦૨ સૂક્ત), વૃષ્ટિ સૂક્ત (અથર્વવેદ ૪/૧૨) એવં પ્રાણસૂક્ત (અથર્વવેદ ૧૧/૪), મંડૂક સૂક્ત (૨દગ્વેદ ૭/૧૦૩ સૂક્ત) વગેરે.

- પર્જન્ય સૂક્તના વાદળનલ ગરજવાથી, સુખદાયક વર્ષાથવાથી સૃષ્ટિ પ્રફુલ્લિતતાનો સંદેશ આપે છે.
- મંડૂક સૂક્ત વર્ષાઋતુમાં મનુષ્યોના કર્તવ્યોનું પ્રતિસાદન કરે છે.

વર્ષાકાલના આ સમયને ‘ચાતુર્માસ’ પણ કહેવામાં આવે છે. કારણ કે વર્ષાઋતુના ચાર મહિના હોય છે. જૈન ધર્માનુસાર અષાઢી પૂનમથી કાર્તિક પૂર્ણિમા સુધીનો સમય ‘ચાતુર્માસ’ કહેવાય છે. ‘ચાતુર્માસ’નો સમય આત્મ-વૈભવ પામવાનો આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિ એ શ્રેષ્ઠ છે. આ જ કારણથી અવિરત પઢયાત્રા કરનાર સાધુસંત આ સમયે એક જગ્યાએ

સ્થિર પ્રવાસ કરે છે અને તેઓની પ્રેરણાથી ધર્મ-જાગરણની વૃદ્ધિ થાય છે.

વર્ષાઋતુચર્યા આયુર્વેદાનુસાર:

○ મધ્ય જુલાઈથી મધ્ય સપ્ટેમ્બર સુધીનો સમયકાળ એટલે વર્ષાઋતુ.

○ અંગ્રેજીમાં ‘મોનસૂન’

આ ઋતુમાં અમ્લ રસ (ખાટો રસ) તથા પૃથ્વી અને અગ્નિ મહાભૂત પ્રબળ હોય છે. વર્ષાઋતુમાં વાયુનો પ્રકોપ અને પિત્તનો સંચય થાય છે. વર્ષાઋતુમાં વાતાવરણના પ્રભાવથી સ્વાભાવિક રીતે જઠરાગ્નિ મંદ રહે છે અર્થાત પાચનશક્તિ ઓછી હોય છે. પાચનશક્તિ ઓછી થવાથી આ ઋતુમાં અનેક બીમારીઓ ફેલાય છે. જેમ કે અપચો, તાવ. વાયુદોષનો પ્રકોપ, શરદી, ખાંસી, પેટના રોગો, ઝાડા, કબજિયાત, આમવાત, મરડો, સંધિવાત વગેરે થવાની સંભાવના રહે છે. આ રોગોથી બચવા માટે ઉપવાસ અને લઘુભોજન (હલકું ભોજન) હિતકર છે. આપણા ઋષિમુનિઓએ પણ તેમજ ધાર્મિકતા અનુસાર ઉપવાસનો સંકેત ધર્મ અને તહેવારોના માધ્યમથી કર્યો છે એમનો ઉદ્દેશ પણ શરીરના સ્વાસ્થ્યનું ધ્યાન રાખવાનો જ છે.

વર્ષાઋતુમાં પ્રાકૃતિક ભાવ:

પ્રબલ રસ	અમ્લ
પ્રબલ મહાભૂત	પૃથ્વી+અગ્નિ
દોષ અવસ્થા	વાયુનો પ્રકોપ અને પિત્તનો સંચય
જઠરાગ્નિ	મંદ (ઓછી)
બલ	હિન (ઓછું)
શોધન કર્મ	વાયુદોષના શમન હેતુ અસ્તિ

વર્ષાઋતુમાં આહાર-વિહાર:

પથ્ય આહાર:

સામાન્ય રીતે વર્ષાઋતુમાં હલકો, તાજો, પચી જાય એવો ગરમ અને પાચનશક્તિ વધારે એવા ખાદ્ય-પદાર્થોનું સેવન હિતકારક છે. એવો આહાર લેવો જોઈએ જે વાયુનું શમન કરે. આ દૃષ્ટિએ વિચારીએ તો નીચેનો આહાર હિતાવહ કહી શકાય.

- જુના અનાજ જેવા કે ઘઉં, શાલિ કે સાઠી ચોખા, મકાઈ, સરસવ, મગ અને તુવરની દાળ
- ખીચડી
- શાકભાજી- દૂધી, ભીંડા, તૂરિયાં, ટામેટાં, ફુદીનાની ચટણી, શાકભાજીનો સૂપ
- ફળ- સફરજન, કેળાં, દાડમ, નાશાપતી, પાકા જાંબુ, પાકી કેરી
- અન્ય:
 - » ઘી-તેલના નમકિન વાનગી યોગ્ય માત્રામાં,
 - » પાકી કેરી સાથે દૂધનું સેવન
 - » દહીંની લસ્સીમાં સૂંક, મરી, પીપર ચૂર્ણ, સૈંધવ મીઠું, અજમો, વગેરે નાખીને લેવું.
 - » આ ઋતુમાં વાયુ અને કફ દોષ વધે નહિ તે માટે કટુ (તીખો), ખાટો, ક્ષારયુક્ત આહારનું સેવન.
 - » રસાયન તરીકે હરેડું ચૂર્ણ, સૈંધવ સાથે લેવાનો નિર્દેશ શાસ્ત્રમાં કહેલ છે.
 - » આહાર અને પેય પદાર્થોનું સેવન મધ સાથે.

અપથ્ય આહાર - વિહાર:

- ચણા, મઠ, અડદ, જવ, વટાણા, મસૂર
- શાકભાજી- પત્તાવાળી શાકભાજી, બટાકા, શિંગોડા, કારેલા
- ફળ: ફણસ
- વર્ષાઋતુમાં જ્યારે વરસાદ ઓછો થઈ જાય ત્યારે પિત્તની વધવાની શક્યતા થાય એ સમયે ખાટો, તળેલો, બેસનની વાનગી, વધુ પડતા તીખા-મસાલેદાર અને વાસી આહારનું સેવન ન કરવું.
- રાતના સમયમાં દહીંમિઠાનું સેવન ન કરવું.
- શાકભાજી, ફળ સારી રીતે ધોઈને ખાવા જોઈએ.
- લોકોક્તિ મુજબ

- » શ્રાવણ માસમાં દૂધ
- » ભાદરવામાં છાશ
- » આસોમાં કારેલા
- » કારતકમાં દહીં

આ ઉપરોક્ત આહારનું સેવન ના કરવું જોઈએ.

ભોજનના નિયમ:

વધુ માત્રામાં ભોજન, વારંવાર ભોજન, ભૂખ ન લાગી હોય છતાં પણ ભોજન ન કરવું

○ આ ઋતુમાં જલની સ્વસ્થતા પર ધ્યાન રાખવું જોઈએ.

- નદી, તળાવ અને અન્ય જગ્યાનું દૂષિત પાણી ન પીવું.
- આ ઋતુમાં દૂષિત જલથી ઉત્પન્ન થતા પેટના રોગો

- જેવા કે અતિસાર (ઝાડા), મરડો, કોલેરાથી બચવું .
- પાણી ઉઠાળીને પીવું .
- ગંદા પાણીથી સ્નાન ન કરવું જેનાથી ચામડીના રોગો થઈ શકે છે.
- આ ઋતુમાં દિવસે સૂવું, તાપમાં ફરવું, અધિક ચાલવું, અધિક વ્યાયામ હાનિકારક છે.
- રાતે દહીં હિતાવક નથી.

સંદર્ભ:

૧ ચરકસંહિતા સૂત્રસ્થાન ૩૦/૨૬

૨ સુશ્રુતસંહિતા સૂત્રસ્થાન ૬/૬

૩ ચરકસંહિતા સૂત્રસ્થાન ૬/૩૫-૪૦

જી.જી. પટેલ આયુર્વેદિક કોલેજ, ન્યૂ વલ્લભવિદ્યાનગર

॥ વિદ્યાવૃત્ત ॥

સીવીએમ યુનિવર્સિટીના વિદ્યાર્થીઓએ 'ફિટ ઈંડિયા ફીડમ રન ૨.૦' માં ઉત્સાહભરે ભાગ લીધો

પંદરમી ઓગષ્ટ ૨૦૨૧ના રોજ આપણો દેશ સ્વતંત્રતાનો અમૃત મહોત્સવ ઉજવવા જઈ રહ્યો છે. તેના ઉપલક્ષમાં દેશના નાગરિકો પોતાના સ્વાસ્થ્ય માટે જાગૃત થાય અને રોજ ઓછામાં ઓછો અડધો કલાક કસરત કે અન્ય પ્રવૃત્તિ માટે ફાળવે તે ઉદ્દેશ્યથી ભારત સરકારના મિનિસ્ટ્રે ઓફ યૂથ અફેર્સ એન્ડ સ્પોર્ટ્સ દ્વારા 'ફિટ ઈંડિયા ફીડમ રન ૨.૦' કાર્યક્રમનો રાષ્ટ્રીય સ્તરે તા. ૧૩મી ઓગસ્ટના દિવસે પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો.

ઉપરોક્ત મંત્રાલયના નિર્દેશાનુસાર નેહરુ યુવા કેન્દ્ર અને સીવીએમ યુનિવર્સિટીના એનએસએસ સેલના સંયુક્ત ઉપક્રમે 'ફિટ ઈંડિયા ફીડમ રન ૨.૦' કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું. કાર્યક્રમનો ઉદ્દેશ્ય સમારોહ સરદાર પટેલ સ્મારક, કરમસદ ખાતે યોજાયો હતો જેમાં એનએસએસ પ્રોગ્રામ ઓફિસર્સ ઉપરાંત એનએસએસ અને એનવાયકેએસના સ્વયંસેવકો મોટી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. આ પ્રસંગે ઉપસ્થિત આણંદ જિલ્લા કલેક્ટર શ્રી. એમ. વાય. દક્ષિણી, પ્રવર્તમાન સાંસદ શ્રી મિતેષભાઈ પટેલ, ભૂતપૂર્વ સાંસદ શ્રી દિલીપભાઈ પટેલ, ગુજરાત રાજ્ય નેહરુ યુવા કેન્દ્ર સંગઠનના ડાયરેક્ટર શ્રીમતી મનીષાબેન શાહ અને નેહરુ યુવા કેન્દ્ર સંગઠન, આણંદના ઓફિસર અક્ષય શર્માએ 'આઝાદી કા અમૃત મહોત્સવ' અને 'ફિટ ઈંડિયા ફીડમ રન ૨.૦' નું મહત્ત્વ અને તેમની ઉજવણી પાછળના સરકારના ઉદ્દેશ્ય વિષે સહુને માહિતગાર કર્યા હતા. ત્યારબાદ શ્રીમતી મનીષાબેન શાહે ત્યાં ઉપસ્થિત સહુને તંદુરસ્તી જાળવવા માટે કટિબદ્ધતાના શપથ લેવડાવ્યા હતા.

ઉદ્દેશ્ય સમારોહની પૂર્ણાહુતિ બાદ ઉપસ્થિત મહાનુભાવોએ લીલી ઝંડી ફરકાવી ફીડમ રનનો પ્રારંભ કરાવ્યો હતો. સ્મારકથી શરૂ થયેલી આ દોડ સરદાર પટેલના નિવાસસ્થાને પૂરી થઈ હતી, જ્યાં હાજર કેટલાક સ્વયંસેવકો દ્વારા દેશભક્તિના ગીતોની ધૂન પર સૂર્યનમસ્કાર પ્રસ્તુત કર્યા હતા. તદુપરાંત, સર્વે સ્વયંસેવકોએ સરદાર પટેલના જીવન અને કાર્યો પર આધારિત દસ્તાવેજી ફિલ્મ પણ નિહાળી હતી તથા સ્વતંત્રતા સંગ્રામની યાદ તાજી કરતા ફોટોગ્રાફ્સ પણ નિહાળ્યા હતા.

ચારુતર વિદ્યામંડળના ચેરમેનશ્રી ઐજિનિયર ભીખુભાઈ પટેલ, ઉપપ્રમુખ શ્રી મનિષભાઈ પટેલ, સેક્રેટરી શ્રી ડો. એસ. જી. પટેલ, માનદ સહમંત્રીઓ શ્રી મેહુલભાઈ પટેલ, શ્રી વિશાલભાઈ પટેલ, શ્રી રમેશ તલાટી, સીવીએમ યુનિવર્સિટીના ડાયરેક્ટર જનરલ પ્રો. (ડો.) પી. એમ. ઉદાણી તથા રજિસ્ટ્રાર ઇન્ચાર્જ સુ.શ્રી. અગ્રેશ્વરી અદિયાએ કાર્યક્રમમાં ઉત્સાહભરે ભાગ લેવા બદલ સીવીએમ યુનિવર્સિટીના એનએસએસ પ્રોગ્રામ કોઓર્ડિનેટર પ્રા. કાર્તિક જગતાપ તેમજ તમામ પ્રોગ્રામ ઓફિસર્સ અને સ્વયંસેવકોને અભિનંદન પાઠવ્યા હતા.

તનાવ વ્યવસ્થાપનમાં યોગની ભૂમિકા

- પી.ડી.શર્મા

માનસિક તણાવ કે ચિંતા એ હાલના આધુનિક યુગનો પેચીદો પ્રશ્ન છે. માનસિક ચિંતા સિવાયની વ્યક્તિ જૂજ જ હોય છે. આજ તો સમગ્ર વિશ્વમાં અજંપો ફેલાયેલો છે અને વ્યક્તિઓ મનોશારીરિક રોગોથી પીડાતી હોય છે. વિજ્ઞાનની પ્રગતિથી સુખ-સગવડનાં અનેક સાધનો પ્રાપ્ત થયાં છે. છતાં તેમાંથી સુખ-શાંતિ મળવાને બદલે વર્તમાન જગત અનેક કટોકટીમાંથી પસાર થઈ રહ્યું છે. ધન, કીર્તિ, સત્તા વગેરે જે ઈચ્છિત વસ્તુઓ મેળવવા માણસો રઘવાયા થઈને ફરે છે, તે ચીજો જેમને મળી ચૂકી છે, તેઓ પણ સુખી નથી. મોટા ગણાતા માણસોનાં દુઃખનાં પોટલાય મોટાં હોય છે. તનાવોથી ઈન્ન-ભિન્ન થયેલા આધુનિક માનવી માટે યોગમાં આશાનાં ફિરણો દેખાય છે. યોગની જીવનજીવવાની કળા હસ્તગત કરવી, એ આજના યુગની જરૂરિયાત છે. આંતર અને બાહ્ય સંઘર્ષો અને વિકારો વિના જીવવું તે યોગ છે. એટલું જ નહિ પણ યોગ શરીરનાં વિવિધ અંગો અને અવયવોને કાર્યક્ષમ બનાવીને શરીરની આંતરિક પ્રક્રિયાઓ પર શુભ અસર કરે છે. યોગ જીવન પ્રત્યેની માનવીની દૃષ્ટિમાં અને તેના અભિગમમાં શુભ ફેરફારો કરે છે.

તનાવમુક્ત થવા માટે યોગની ભૂમિકા

આજે તનાવમુક્ત થવા માટે જુદી-જુદી પદ્ધતિઓ અસ્તિત્વમાં છે, જેમાં યોગાભ્યાસ પદ્ધતિ સર્વશ્રેષ્ઠ ગણાય છે, કારણ કે નિયમિત યોગાભ્યાસ દ્વારા આત્મબળ અને મનોબળ બંને વિકસાવી શકાય છે. જો એ બંને બળ બરાબર સંતુલિત રૂપથી કાર્ય કરે, તો તે નિરુત્સાહી વ્યક્તિમાં પણ જીવનશક્તિનો સંચાર થાય છે. તનાવ નિયમનમાં યોગ બે રીતે મહત્વનો ફાળો આપે છે.

(૧) હાયપોથેલેમસ પર અસર કરી ઉચ્ચ માનસિક કાર્યક્ષમતા વિકસાવે છે.

(૨) જીવનની ફિલસૂફી દ્વારા વર્તનને અસર કરે છે.

નિયમિત યોગાભ્યાસથી વ્યક્તિની શારીરિક, માનસિક અને આધ્યાત્મિક કક્ષાઓમાં નિયંત્રણ જળવાય છે. વ્યક્તિ પોતાની પ્રકૃતિથી અવગત થાય છે. અને તનાવ દૂર કરવા માટેના સમગ્ર પ્રયત્ન કરે છે. યોગાભ્યાસ એ કોઈ એક વિશેષ ક્રિયાનું નામ નથી, પણ આ શબ્દમાં યોગના આઠ

અંગોનો સમાવેશ થાય છે. આ આઠ અંગો વિશે યોગ્ય રીતે જાણકારી મેળવીને, શ્રદ્ધાપૂર્વક લાંબા સમય સુધી તેનું પાલન કરવામાં આવે, તો અનેક તનાવો દૂર કરી શકાય છે. મહર્ષિ પતંજલિ પ્રમાણે યોગનાં આઠ અંગો આ પ્રમાણે છે - યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ. આ આઠ અંગોના યોગ્ય અભ્યાસથી શરીર અને મન બંને પર અસર થાય છે.

યોગની પ્રક્રિયા

યોગની પ્રક્રિયા એવી સુવ્યવસ્થિત પ્રક્રિયા છે, જે મનુષ્યના વ્યક્તિત્વનું સંપૂર્ણ સંકલન કરી તનાવ દૂર કરવામાં ખૂબ જ મદદરૂપ બને છે. મહર્ષિ પતંજલિના અષ્ટાંગ યોગમાં વ્યક્તિનું ખૂબ જ ઊંડાણપૂર્વક અધ્યયન કરવામાં આવ્યું છે અને તેથી જ અષ્ટાંગ યોગના નિયમિત અભ્યાસથી નીચે દર્શાવેલ ફેરફારો થતા હોય છે. જે દરેક પ્રકારના તનાવને દૂર કરવામાં સહાયરૂપ બને છે.

અષ્ટાંગયોગમાં દર્શાવેલ પાંચ યમ- અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અને અપરિગ્રહ પણ પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે તનાવ દૂર કરવામાં મદદરૂપ બને છે. દા.ત. જો અપરિગ્રહ યમનો સાચી રીતે અમલ કરવામાં આવે, તો વ્યક્તિ જીવનજરૂરિયાતની ચીજોનો ખોટો સંગ્રહ ન કરવા તરફ પ્રેરાય છે.

આજે સમાજમાં કેટલાક લોકો જીવનજરૂરિયાતની ચીજોનો ખોટો સંગ્રહ કરે છે અને તેથીએ આર્થિક રીતે તનાવ મહસૂસ કરે છે.

અષ્ટાંગ યોગમાં દર્શાવેલા પાંચ નિયમ-શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય, અને ઈશ્વરપ્રણિધાન પણ પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે તનાવ દૂર કરવામાં ખૂબ જ મદદરૂપ બને છે. દા.ત. જો જીવનમાં ઈશ્વર પ્રાણિધાન જેવા 'નિયમ'નો અમલ કરવામાં આવે તો વ્યક્તિમાં પરમાત્માને શરણે જવાની ઈચ્છા જાગૃત થાય છે, દિવ્ય આનંદનો અનુભવ થાય છે તથા પોતાની અલ્પતાનું ભાન થાય છે અને તેથી તેને અભિમાન થતું નથી. આ રીતે વ્યક્તિ અભિમાનથી થતા વિનાશમાંથી બચી જાય છે.

નિયમિત રીતે યોગાસનો કરવાથી મન અને ઈન્દ્રિયોને વશમાં કરવાની આંતરિક શક્તિનો વિકાસ થાય છે. ઈન્દ્રિયોને વશમાં કરવાથી વ્યક્તિ કેટલાંક માનસિક તણાવના કારણો જેવા કે ઈર્ષ્યા, ક્રોધ, ધૂણા, ઉત્તેજના, હતાશાથી બચી શકે

છે. અને સુખમય જીવન વ્યતીત કરી શકે છે.

નિયમિત યોગાભ્યાસ કરવથી વ્યક્તિ શાંત, ઉત્સાહિત અને સરચરિત્રવાન બને છે. એવી વ્યક્તિઓ સમાજમાં સરળતાથી અનુકૂલન સાધી શકે છે, તેથી સામાજિક તનાવનાં કારણો જેવાં કે પારિવારિક કલેશ, સામાજિક બહિષ્કાર વગેરેથી બચી શકે છે અને જીવનમાં પ્રગતિ સાધી શકે છે.

તનાવનાં વિવિધ કારણો જેવાં કે ઉદ્વેગ, ચિંતા, ક્રોધ, નિરાશા, ભય, વગેરેનું સમાધાન પ્રાણાયામ દ્વારા સરળતાપૂર્વક કરી શકાય છે.

કેટલીક વાર મનમાં સતત નકામા અને કાલ્પનિક વિચારોનો પ્રવાહ વ્યક્તિની પ્રગતિમાં બાધારૂપ બને છે, એટલું જ નહિ પણ આ અર્થહીન વિચારો વ્યક્તિમાં તનાવ ઉત્પન્ન કરે છે. જો પ્રાણાયામનો ઉચિત રીતે અભ્યાસ કરવામાં આવે તો તેનાથી આ અર્થહીન વિચારપ્રવાહને બંધ કરી શકાય છે. અને વ્યક્તિ તનાવમુક્ત બની જીવનમાં પ્રગતિ સાધી શકે છે.

સતત પ્રાણાયામના અભ્યાસથી ચિત્તની નિર્મળતા, પ્રસન્નતા, સુખ તથા મનની શાંતિનો વિકાસ થાય છે. અને તેથી વ્યક્તિ અમુક અંશે તનાવમુક્ત બને છે.

સતત યોગ્ય રીતે યોગાસનો અને પ્રાણાયામના અભ્યાસથી મધુપ્રમેહ (ડાયાબિટીસ), લોહીનું ઊંચું કે નીચું દબાણ, કબજિયાત, અલ્સર, માથાનો દુઃખાવો વગેરે રોગ મટાડી શકાય છે. આ રીતે આ રોગોને કારણે થતા તનાવોની આડઅસરોથી બચી શકાય છે. આજે તો સામાન્ય વ્યક્તિમાં આ રોગો તનાવનાં મુખ્ય કારણ બની ગયા છે.

પ્રાણાયામનો નિરંતર કરાતો અભ્યાસ આંતરિક આધ્યાત્મિક પ્રકાશ, આધ્યાત્મિક આનંદ, આત્મપ્રકાશ, સુખ અને માનસિક શાંતિ આપે છે. આ બધી જ બાબતો વ્યક્તિને તનાવમુક્ત રાખવામાં ખૂબ જ મદદરૂપ બને છે.

યોગનું છઠ્ઠું અંગ પ્રત્યાહાર પણ તનાવમુક્તિમાં અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. પ્રત્યાહારમાં વ્યક્તિની ઇન્દ્રિયો બાહ્ય વિષયોમાંથી મુક્ત થઈને અંતર્મુખી બને છે. એનાથી પ્રબળ મન અને સ્વેચ્છાચારી ઇન્દ્રિયો શાંત બને છે. પ્રત્યાહારથી મન પર નિયંત્રણની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. અને ઇન્દ્રિયો પર સંયમ આવે છે. આ રીતે વ્યક્તિ પર ભૌતિક સુખસગવડની લાલસા ઓછી થાય છે, જે

તનાવમુક્તિમાં અગત્યનો ફાળો આવે છે. યાદ રાખો કે ‘ઇન્દ્રિયોનો અસંયમ દુર્ગતિ તરફ લઈ જાય છે, જ્યારે ઇન્દ્રિયોનો સંયમ સુખ અને શાંતિ તરફ લઈ જાય છે.’

અત્યારે તનાવમુક્તિ માટે સૌથી વધુ ‘ધ્યાન’નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. ધ્યાન એ જીવનની પૂર્ણતાને પામવા માટેની પ્રક્રિયા હોવાથી તનાવના શારીરિક, માનસિક અને સામાજિક કારણોને દૂર કરવામાં અગત્યની ભૂમિકા ભજવે છે. ધ્યાનથી હૃદયના અનિયમિત ધબકારા, અનિદ્રા, લોહીનું દબાણ, હતાશા વગેરે દૂર કરી શકાય છે. નિયમિત ધ્યાનના અભ્યાસથી અંતઃસ્વાવી તંત્ર સ્વસ્થ, સમતોલ અને કાર્યક્ષમ બને છે, પરિણામે વ્યક્તિના સ્વસ્થ-સાર્વજિક જીવનમાં તેનાથી સહાય મળે છે. ધ્યાન કરવાથી ચિત્તની ચંચળતા દૂર થાય છે. અને મનમાં સ્થિરતા આવે છે, જે તનાવમુક્ત થવામાં ખૂબ જ મદદરૂપ બને છે. નિયમિત ધ્યાન ધરવાથી નકારાત્મક લાગણીઓ દૂર થાય છે તથા વ્યક્તિ હકારાત્મક બને છે. તનાવ માટે સૌથી મોટું કારણ નકારાત્મક લાગણીઓ હોય છે. ધ્યાનથી સુખ, શાંતિ અને સંતોષ પ્રાપ્ત થાય છે. ધ્યાન કરનાર વ્યક્તિનું જીવન દિવ્ય પ્રકારનો આનંદ અને શાંતિનો અનુભવ કરે છે. જે આનંદ અને શાંતિ ગમે તેટલી સંપત્તિ કે ભૌતિક સુખસગવડના સાધનોમાં પણ તેને આવી શકતાં નથી. આ બધા જ કારણોસર સામાન્ય પ્રજામાં તનાવમુક્તિ માટે ધ્યાનનો ઉપયોગ ખૂબ જ લોકપ્રિય બન્યો છે.

આજે જે આધુનિક જીવનમાં યોગને વણી લેવામાં આવે તો, વિજ્ઞાન અને યોગના સમન્વયથી પૃથ્વી પર સ્વર્ગ ઉતારી શકાય. તે સિવાય, વિજ્ઞાનની મદદથી સોનાના મહેલમાં રહેવા છતાં માનવી સુખનો અનુભવ કરી શકશે નહીં. ‘હે અર્જુન! તું યોગી થા!’ એવું શ્રીકૃષ્ણે અર્જુનને કહ્યું હતું તે આજના યુગમાં પ્રત્યેકને માટે ઉત્તમ શિખામણ છે અને વર્તમાન યુગને જરૂરી તમામ સદ્ગુણો યોગ દ્વારા કેળવી શકાય તેમ છે. અંતે, યોગ એ જીવનથી અલગ નથી, પરંતુ જીવનની સુવ્યવસ્થિત, વૈજ્ઞાનિક શૈલીને અનુસરીને માનવી ધર્મ, સપ્રંદાય, જ્ઞાતિ, જાતિ વગેરે બધી જ સંકીર્ણતાઓથી ઉપર એક આધ્યાત્મિક ઊંચાઈ સાથે જીવન જીવી શકે છે અને જીવનનો સાચો ઉદ્દેશ પરિપૂર્ણ કરી શકે છે.

બી-૧, સ્વીસ એવન્યુ, પટેલ કોલોની, માણેક બાગ હોલ સામે,
આંબાવાડી, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૫
મો. ૯૮૯૮૮૭૦૮૪૦

॥ विद्यावृत्त ॥

टी.वी.पटेल હાયર સેકન્ડરી-સામાન્ય પ્રવાહમાં ૧૫ મી ઓગસ્ટ સ્વતંત્રતા પર્વની ઉજવણી

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત ટી.વી.પટેલ હાયર સેકન્ડરી-સામાન્ય પ્રવાહમાં ૧૫ મી ઓગસ્ટ સ્વતંત્રતા પર્વની દેશભરમાં હર્ષોદ્ધાસથી ઉજવણી કરવામાં આવનાર છે જે પૂર્વે ટી.વી.પટેલ હાયર સેકન્ડરીમાં “આઝાદી કા અમૃત મહોત્સવ દેશભક્તિ ગીત સ્પર્ધા-૨૦૨૧”ની શાપુરજી લર્નિંગ સેન્ટર ખાતે તા.૧૨-૦૮-૨૦૨૧ના રોજ સંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિના ક્રન્વિનરશ્રી હર્ષદકુમાર વાઘેલા, શ્રી હરિકૃષ્ણ પટેલ અને શ્રીમતી અંકિતાબેન પટેલ દ્વારા સ્વતંત્રતાના ૭૫ વર્ષની ઉજવણી કોવિડ-૧૯ની ગાઈડલાઈનને સંપૂર્ણ અનુસરી કરવામાં આવી હતી. જેમાં કરાઓકે ટ્રેકના સંગીત સાથે વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનોએ આઝાદીના લડવૈયાઓ, બલિદાન આપનાર કાંતિવીરો, સ્વતંત્રતા સંગ્રામ અને પાકિસ્તાન અને ચીન સાથે થયેલા યુદ્ધમાં માતૃભૂમિની રક્ષાકાજે પોતાના પ્રાણોની આહુતિ આપનાર ભારતમાતાના વીર શહીદોને યાદ કરી સુંદર દેશભક્તિ ગીતો રજૂ કર્યા હતા. સ્પર્ધામાં પ્રથમ ક્રમે-ગોહેલ નેહા મહેન્દ્રભાઈ (ધો.૧૧-એફ), દ્વિતીય ક્રમે-બ્રહ્મભટ્ટ કિષ્ના જગદીશભાઈ (ધો.૧૨-એ) જ્યારે તૃતીય ક્રમે રબારી ખુશ વિષ્ણુભાઈ (ધો.૧૧-બી) વિજેતા જાહેર થયા હતા. શિક્ષકશ્રી જીતેન્દ્રકુમાર મહેતા અને શ્રીમતી પીનલબેન મિસ્ત્રીએ નિર્ણાયક તરીકે ભૂમિકા ભજવી હતી. આચાર્યશ્રી વિજયકુમાર સુથાર સાહેબે સૌ પ્રતિસ્પર્ધીઓ અને વિજેતાઓને અભિનંદન પાઠવ્યા હતા. જ્યારે સ્પર્ધાનું એન્કરીંગ ધો.૧૨ ઈંગ્લિશ મીડિયમનાં દિવ્યાંગ વિદ્યાર્થી વેદ ધર્મેન્દ્રકુમાર પટેલે કર્યું હતું.

॥ વિद्याવृत्त ॥

ટી.વી.પટેલ હાયર સેકન્ડરી-સામાન્ય પ્રવાહમાં ધો.૧૧નાં વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનોને

શાળામાં આવકારવાનો શાળા અભિમુખતા કાર્યક્રમ

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત ટી.વી.પટેલ હાયર સેકન્ડરી-સામાન્ય પ્રવાહમાં ધો.૧૧નાં વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનોને શાળામાં આવકારવાનો શાળા અભિમુખતા કાર્યક્રમ અને ત્રણ નવનિયુક્ત શિક્ષણ સહાયક બહેનોનો સ્વાગત કાર્યક્રમ ચરોતરના પ્રસિદ્ધ સાયકોલોજિસ્ટ અને મોટિવેશનલ સ્પીકર શ્રીમતી મેઘનાબેન જોશીના મુખ્ય મહેમાનપદે અને શાળાના આચાર્યશ્રી વિજયકુમાર સુથાર સાહેબની મંચસ્થ ઉપસ્થિતિમાં શાપુરજી લર્નિંગ સેન્ટર ખાતે તા.૧૨-૦૮-૨૦૨૧ રોજ કોવિડ-૧૯ની ગાઈડલાઈનને અનુસરી યોજવામાં આવ્યો હતો. આચાર્યશ્રી સુથાર સાહેબે સૌ વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનોને પુષ્પ અને પેન આપી ઉત્સાહભરે શાળામાં આવકાર્યા અને શાળાના નીતિ-નિયમો, સિદ્ધિઓ, બોર્ડના પરિણામો, દાતાશ્રીઓના દાનથી પ્રાપ્ત સગવડો વગેરેથી અવગત કરાવ્યા તેમજ વિશ્વાસ અપાવ્યો કે, ચારુતર વિદ્યામંડળના પદાધિકારીશ્રીઓ, શાળાના આચાર્ય, શિક્ષકો અને બિનશૈક્ષણિક કર્મચારીગણ આપની સાથે છે સૌ વિદ્યાર્થીઓ પોતાનું ધ્યેય પ્રાપ્ત કરે અને શાળા, સમાજ અને દેશને ગૌરવ અપાવે એવી શુભેચ્છાઓ પાઠવી હતી. મોટિવેશનલ સ્પીકર શ્રીમતી મેઘનાબેન જોશીએ ત્રણે નવનિયુક્ત શિક્ષણ સહાયક બહેનોને પુષ્પગુચ્છ આપી વિદ્યાર્થીપ્રિય શિક્ષિકા બનો એવી શુભેચ્છાઓ પાઠવી અને મુખ્ય મહેમાનપદેથી તેઓએ પોતાના વક્તવ્યમાં વિદ્યાર્થીઓને દેશ અને વિગ્રની એવી પ્રસિદ્ધ હસ્તીઓની ઓળખ કરાવી, જેમણે સંઘર્ષમય અને કપરી પરિસ્થિતિમાંથી પણ સ્વપ્રયત્ને પોતાના ક્ષેત્રોમાં ખ્યાતનામ થયા, અનેક સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરી અને ઉચ્ચ આદર્શો સ્થાપિત કર્યા છે. તેઓએ શિક્ષકોની સ્થિતિ વિષે કહ્યું કે, જેમ વિમાનને ટેક-ઓફ એન્ડ લેન્ડિંગ કરાવવાના સમયે પાયલોટની તાલીમની ખરી કસોટી થાય છે એવી જ કસોટી ઉચ્ચતર માધ્યમિકના ટીનએજર વિદ્યાર્થીઓના મનને પારખવા એ આચાર્ય અને શિક્ષકો માટે પણ છે. શિક્ષક વિદ્યાર્થીને સમજાય તેવી સરળ પદ્ધતિઓથી શિક્ષણ આપવાની સાથે તેને નીડર, સાહસિક, અને ધ્યેયશીલ બનાવવાની પણ ઉત્તમ શક્તિ ધરાવે છે જે વાત આ શાળામાંથી શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરી દેશ અને વિદેશમાં સ્થાયી થયેલા પૂર્વ વિદ્યાર્થીઓના અભિપ્રાયથી ફલિત થાય છે. કાર્યક્રમના અંતે વરિષ્ઠ શિક્ષકશ્રી એલ.એલ.તળપદાએ આભાર વ્યક્ત કર્યો, જ્યારે કાર્યક્રમનું સમગ્ર સંચાલન શિક્ષકશ્રી હર્ષદકુમાર વાઘેલાએ કર્યું હતું.

भाणगीत-शिक्षकने सलाम

गिरा पिनाकीन लड्ड

अडो... शिक्षक, तमने सलाम.
तमे अमारा राधाकिष्णन,
तमे अमारा कलाम...
अडो शिक्षक ०

अमे तो भींडा नाना - मोटा,
तमे ज शीभव्यो अेक.
आगण मूकतां किमत केवी,
अेवो शीभव्यो विवेक.
सतत अमारी थिंता काजे,
ओंव कीधी हराम...
अडो शिक्षक ०

प्रगति पंथे द्रोडता कीधा,
भाग्य विधाता अमारा.
हुं जे कंई आजे हुं अेमां,
पुण्य प्रताप तमारा.
गुरु श्रेष्ठ छे गोविंद करतां,
कडे जगत तमाम...
अडो शिक्षक ०

भूलोनी भरमार माराभां,
- ने भोटो सरवाणो.
नाम, काम ने हाम छे अनलद,
अेमां आपनो झणो.
अर्जुन भनुं के अेकलव्य पाण,
जालजो मारी लगाम...
अडो शिक्षक ०

४५, शिवस्थ, ओजोनगर विभाग-१, सिटीपल्स
थियेटरना भांयामां, गांधीनगर-३८२४२६.
मो.९८०८६४१२६२

॥ विधावृत्त ॥

टी.वी.पटेल हायर सेकन्डरी-सामान्य प्रवाहनुं गौरव

चारुतर विधामंडण संयालित टी.वी.पटेल हायर सेकन्डरी, सामान्य प्रवाहमां धो.१२ ईंगलीश मीडियम आर्ट्समां अल्यास करता विद्यार्थी भाईश्री अजय प्रजापतिअे २०-०८-२०२१ना रोज अमदावाद मुकामे अेल.जे.ईन्स्टीटयुट ओफ़ स्पोर्ट्स अेन्ड मेनेजमेन्ट तथा सत्य स्वराज स्पोर्ट्स क्लब-गोता-अमदावाद द्वारा आयोजित राज्यकक्षानी अेल.जे.कप अेथलेटीक्स मिट अंतर्गत Under-18 Boys १०० मीटर द्रोड स्पर्धांमां भाग लई प्रथम कमे विजेता जाडेर थता अेल.जे.अेथलेटीक्स मीट तरइथी गोल्ड मेडल, प्रशसितपत्र अने २०००/- रुपियांनो रोकड पुरस्कार अेनायत करवांमां आव्यो હતો. વધુમાં, આણંદ જીલ્લા રમતગમત કચેરી દ્વારા આયોજિત મોબાઈલ ટુ સ્પોર્ટ્સ જીલ્લાકક્ષાની ગાયન સ્પર્ધા- ૨૦૨૧-૨૨ અંતર્ગત યોજાએલ વિવિધ સ્પર્ધાઓમાંથી લોકગીત/ ભજન સ્પર્ધાના ૧૫ થી ૨૦ વર્ષ વયજૂથમાં શાળાના વિદ્યાર્થીઓએ ભાગ લીધો જેમાંથી પ્રથમ-વસાવા વિધિ રસિકભાઈ, દ્વિતીય- ગોહેલ નેહા મહેન્દ્રભાઈ અને તૃતીય-રબારી ખુશ વિષ્ણુભાઈ જિલ્લાકક્ષાએ વિજેતા જાડેર થયા હતા. શાળાના ત્રણ વિદ્યાર્થી ઓએ જીલ્લા કક્ષાએ અને અજય પ્રજાપતિએ રાજ્યકક્ષાએ ચારુતર વિદ્યામંડળ અને ટી.વી.પટલ હાયર સેકન્ડરીને ગૌરવ અપાવ્યું તે બદલ ચા.વિ.મંડળના માનદમંત્રી ડો.એસ.જી.પટલ સાહેબ અને શાળા પરિવાર વતી આચાર્યશ્રી વિજયકુમાર સુથાર સાહેબે ખૂબ ખૂબ અભિનંદન પાઠવ્યા અને ભવિષ્યમાં પણ રાજ્ય અને રાષ્ટ્રકક્ષાની સ્પર્ધાઓમાં ભાગ લઈ ઉચ્ચ કીર્તિમાન સ્થાપિત કરે અેવી શુભેચ્છાઓ પાઠવી હતી.

ચારુતર વિદ્યામંડળના ભૂતપૂર્વ અધ્યક્ષ સ્વ.ડૉ.એચ.એમ.પટેલ સાહેબની ૧૧૮મી જન્મજયંતિ નિમિત્તે વલ્લભ વિધાનગર ખાતે નલિની-અરવિંદ એન્ડ ટી.વી.પટેલ આર્ટ્સ કોલેજની પાસે આવેલ પૂ.ડૉ.એચ.એમ.પટેલ સાહેબની પ્રતિમાએ તા.૨૭-૦૮-૨૦૨૧ને શુક્રવારના રોજ સવારે ૯-૩૦ કલાકે પુષ્પાંજલિ કાર્યક્રમ યોજાયો હતો જેમાં ચારુતર વિદ્યામંડળના હોદ્દેદારો ચેરમેનશ્રી ભીખુભાઈ બી.પટેલ, માનદ્ મંત્રીશ્રી ડૉ.એસ.જી.પટેલ, માનદ્ સહમંત્રીશ્રીઓ શ્રી રમેશ તલાટી, શ્રી વિશાલ એચ. પટેલ અને મંડળના કર્મચારીગણ તથા એચ.એમ.પટેલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઈંગ્લિશ ટ્રેનિંગ એન્ડ રિસર્ચ અને નલિની-અરવિંદ એન્ડ ટી.વી.પટેલ આર્ટ્સ કોલેજના આચાર્યશ્રીઓ, કર્મચારીગણ ઉપસ્થિત રહયા હતા અને પૂ. ડૉ. એચ.એમ. પટેલ સાહેબને પુષ્પાંજલિ અર્પણ કરી હતી.

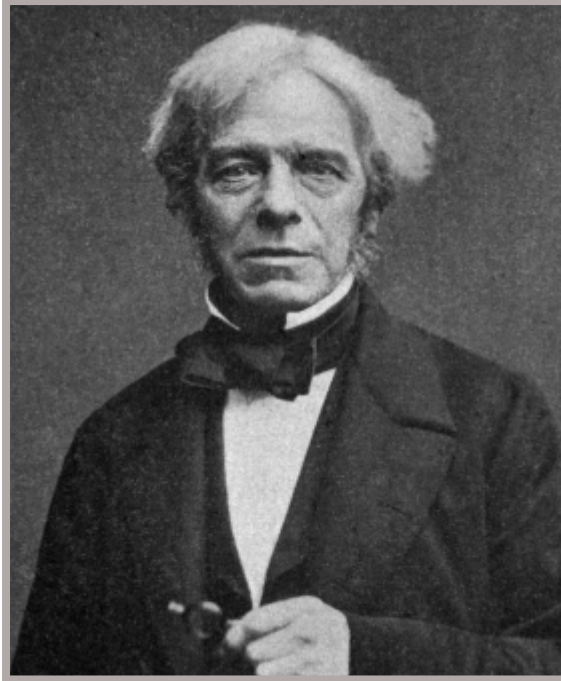

ચારુતર વિદ્યામંડળ સંચાલિત વિવિધ સંસ્થાઓમાં ૭૫મા સ્વાતંત્ર્યદિનની ઉજવાણી પ્રસંગે લેવાયેલ વિવિધ તસવીરો. તસવીરમાં રાષ્ટ્રધ્વજના આરોહણ બાદ સલામી આપતા ચારુતર વિદ્યામંડળના અધ્યક્ષશ્રી એન્જિનિયર ભીખુભાઈ પટેલ, માનદ્ મંત્રીશ્રી ડૉ. એસ. જી. પટેલ, માનદ્ સહમંત્રીશ્રીઓ શ્રી રમેશભાઈ તલાટી, શ્રી મેહુલભાઈ પટેલ, શ્રી વિશાલભાઈ પટેલ તથા અન્ય મહાનુભાવો દૃશ્યમાન થાય છે. આ પ્રસંગે પ્રસંગોચિત સંબોધન કરતા ડૉ. મહેશભાઈ ખિસ્તી (આચાર્ય, આઈ. બી. પટેલ સ્કૂલ) નજરે પડે છે.

BOOK POST
September 2021

V-Vidyanagar 23 (9)
Published on 05/9/2021
No. of Pages 40 Including Cover
ISSN 0976 – 9609 V-Vidyanagar

Postal Regd. No. AND/318/2021-23
RNI Regd. No. Guj/2009-11/5433
Posted at Vallabh Vidyanagar on

Michael Faraday

22 September, 1791 ~ 25 August 1867

Michael Faraday FRS was an English scientist who contributed to the study of electromagnetism and electrochemistry. His main discoveries include the principles underlying electromagnetic induction, diamagnetism and electrolysis.

Editor : Dr. Urvish Chhaya

If undelivered, return to

Dr. S.G. Patel, Hon. Secretary, Charutar Vidya Mandal,
Vallabh Vidyanagar 388120, Gujarat (INDIA)

(Printed, Published and Owned by Charutar Vidya Mandal, Vallabh Vidyanagar)